

Konjunkturläget våren 2009

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2008:1 Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet
- 2008:2 Kvinnors företagande på Åland
- 2008:3 Konjunkturläget våren 2008
- 2008:4 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn våren 2008
- 2008:5 *Bornholm - Economic and Innovative Capacity: Dealing with Dichotomies*
- 2008:6 Arbetsmarknadsbarometern våren 2008
- 2008:7 Ålänningarna och miljön - Beteende och förändringsvilja i vardagen
- 2008:8 Den åländska flyttningsrörelsen ur ett arbetsmarknadsperspektiv
- 2008:9 Grönland. En studie i dynamisk självstyrelse
- 2008:10 Konjunkturläget hösten 2008
- 2008:11 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn hösten 2008
- 2009:1 Ålänningarnas kultur- och fritidsvaror
- 2009:2 Mot den tredje generationens regionpolitik. Lärdomar från Nordens autonomier och perifera ö-regioner
- 2009:3 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2008

Förord

ÅSUB utarbetar två gånger per år en konjunkturrapport, en gällande läget i början av året och en under hösten. Konjunkturanalysen görs i två olika versioner, en för den åländska ekonomin som helhet och en med ett speciellt fokus på den kommunala sektorns ekonomiska situation. Den förstnämnda översikten utarbetas på uppdrag av Ålands landskapsregering, den andra på uppdrag av Ålands kommunförbund.

Föreliggande vårkonjunkturrapport gäller den åländska ekonomin som helhet och syftet är framför allt att förse landskapsregeringen med aktuellt ekonomiskt underlag för pågående och kommande budgetarbete. Ett annat syfte är att förse övriga delar av den offentliga sektorn, näringslivet och allmänheten med kvalificerad information om det dagsaktuella läget inom den åländska ekonomin.

Bedömningen inleds med en kortfattad genomgång av internationella konjunkturläget inklusive en utförligare analys av Ålands närmarknader i Sverige och Finland. Analysen baseras i huvudsak på nationella och internationella konjunkturbedömningar och ekonomiska data som publicerats under årets första kvartal.

Analysen av läget inom den åländska ekonomin har sammanställts på basen av en under januari-februari besvarad konjunkturenkät som skickades ut till ett stort antal representativt utvalda företag. Förutom enkäten, som gäller företagens syn på sin egen situation och det allmänna konjunkturläget fram till början av 2010, utnyttjas även uppgifter från mervärdeskatteregistret om näringslivets omsättning och löneutbetalningar för tidsserieanalyser och som en indikation på konjunkturlägets genomslag inom det åländska näringslivet. Övriga indikatorer såsom valutakurser, räntenivåer och inflationen har också studerats. Arbetsmarknadsläget behandlas endast översiktligt i denna rapport. Istället ges en särskild prognos för hela den åländska arbetsmarknaden i rapporten *Arbetsmarknadsbarometern 2009*, som beräknas utkomma i början av maj.

Den osedvanligt kraftiga nedgången inom den globala ekonomin sedan halvårsskiftet 2008 och den osäkerhet om de närmaste årens utveckling som detta inneburit, medför extra osäkerhetsfaktorer i underlaget för ÅSUBs bedömning. Det är därför viktigt att klargöra för läsaren att bedömningen i huvudsak inte sträcker sig längre fram i tiden än till början av nästa år.

I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt berörda avdelningar inom landskapsregeringen även bistått med branschspecifik konjunkturinformation och annan värdefull hjälp. ÅSUBs utredare *Richard Palmer* har ansvarat för arbetet med

konjunkturöversikt liksom produktionen och utformningen av föreliggande rapport. Ekonomistatistiker *Jouko Kinnunen* har bidragit med BNP-prognoserna för Åland. Utredningschef *Katarina Fellman* har bidragit med avsnittet om den offentliga sektorns ekonomi.

Bedömningen är i huvudsak gjord under mars månad. Vissa uppdateringar med hänsyn till ny konjunkturinformation är gjord i början av april.

Mariehamn i april 2009

Bjarne Lindström
Direktör

Innehåll

Förord	7
Figurförteckning	7
Tabellförteckning.....	8
ÅSUBs konjunkturprognos i korthet	9
1. Sammanfattning	11
2. Den globala konjunkturutvecklingen: från eufori till panik	19
2.1 Från eufori till panik.....	19
2.2 Utvecklingen i USA	22
2.3 Den ekonomiska utvecklingen i Euroländerna, Japan och BRIC-länderna	24
3. Konjunkturbilden i Finland och Sverige	27
3.1 Finland	27
3.2 Sverige	28
4. Den åländska ekonomin	31
4.1 Allmän översikt.....	31
4.2 Ålands BNP krymper främst till följd av utflaggningarna	32
4.3 Inflationen	32
4.4 Räntorna	32
4.5 Hushållen.....	33
4.6 Sjöfarten	33
4.7 Den offentliga sektorns ekonomi	34
4.8 Konjunkturutsikterna för näringslivet överlag	36
4.9 Primärnäringarna	39
4.10 Livsmedelsindustrin	43
4.11 Övrig industri	44
4.12 Vatten och el	46
4.13 Byggsektorn	46
4.14 Handeln	50
4.15 Hotell- och restaurang	51
4.16 Förväntningarna inom transportsektorn	53
4.17 Finanssektorn	56
4.18 Övriga tjänster.....	58
4.19 IT-sektorn.....	59
Källor och referenser	61
Bilaga: Konjakturenkäten.....	63

Figurförteckning

Figur 1. BNP-tillväxten inom Euroområdet, USA och Japan	18
Figur 2. Amerikanskt* och nordiskt** börsindex mars 2008 – mars 2009	22
Figur 3. Råoljepriset på världsmarknaden januari, 2007-mars 2009 (USD per fat)	23
Figur 4. Konsumenternas framtidstro i Euroområdet, Finland, Sverige och USA (januari 2006-mars 2009)	23
Figur 5. Euroområdets och USAs centralbanksräntor	25
Figur 6. Euriborräntan (3- och 12-månaders), januari 2004 – mars 2009	26
Figur 7. Helsingforsbörsens utveckling mars 2008 - mars 2009	27
Figur 8. Stockholmsbörsens utveckling mars 2008 - mars 2009	29
Figur 9. Eurokursen i förhållande till svenska kronor och US-dollar	30
Figur 10. Ålands, Finlands och Sveriges BNP-tillväxt (årlig tillväxt i procent)	30
Figur 11. Löne- och omsättningstillväxten, hela det åländska näringslivet	37
Figur 12. Förväntningarna 12 månader framöver. Hela det åländska näringslivet	38
Figur 13. Primärnäringarnas löne- och omsättningstillväxt	41
Figur 14. Förväntningarna inom primärnäringarna	41
Figur 15. Livsmedelsindustrins löne- och omsättningstillväxt	42
Figur 16. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin	43
Figur 17. Löne- och omsättningstillväxten inom övrig industri	44
Figur 18. Förväntningarna inom övrig industri	45
Figur 19. Löne- och omsättningstillväxten inom vatten och el	46
Figur 20. Förväntningarna inom vatten och el	47
Figur 21. Byggsektorns löne- och omsättningstillväxt	47
Figur 22. Förväntningarna inom byggsektorn	48
Figur 23. Omsättningens och personalstyrkans utveckling 1998-2008 i byggbranschen, samt förväntningarna inför 2009.	49
Figur 24. Handelns löne- och omsättningstillväxt	50
Figur 25. Förväntningarna inom handeln	50
Figur 26. Löne- och omsättningstillväxten inom hotell- och restaurang	51
Figur 27. Förväntningarna inom hotell- och restaurang	52
Figur 28. Transportsektorns löne- och omsättningstillväxt	53
Figur 29. Förväntningarna inom transportsektorn	54
Figur 30. Lönetillväxten finanssektorn	55
Figur 31. Förväntningarna inom finanssektorn	55

Figur 32. Löne- och omsättningstillväxten inom övriga tjänster.....	57
Figur 33. Förväntningarna inom övriga tjänster.....	58
Figur 34. IKT-sektorns löne- och omsättningstillväxt.....	60
Figur 35. Förväntningarna inom IKT-sektorn.....	60

Tabellförteckning

Tabell 1. Nyckeltal för Åland i ÅSUBs prognos.....	11
---	----

ÅSUBs konjunkturprognos i korthet

- Ålands BNP krymper tre år i följd; -1,8 procent 2008, och -4,4 procent i år samt -2,6 procent år 2010. Utan utflaggningar av fartyg från Åland hade BNP-tillväxten varit svagt positiv 2008 och förväntat svagt positiv 2009 och 2010.
- *Inflationen* beräknas sjunka och hamna på cirka 0,4 procent i årsgenomsnitt 2009, för att därefter stiga till 1,0 procent 2010.
- Antalet lediga platser sjunker snabbt. *Arbetslösheten* stiger till 3,0 procent i år och 3,8 procent 2010.
- *Hushållen* ökar sin sparkvot och gynnas om livsmedelpriserna sänks i höst. Man gynnas också av det låga ränteläget. Å andra sidan missgynnas man av sänkta priser på sina tillgångar, sämre aktieutdelning, högre alkoholpriser och bankernas åtstramning av konsumtionskrediter.
- *Färj- och passagerarsjöfartens* marginaler pressas av överkapacitet, hård konkurrens, och av en svag svensk krona. Relativt låga bunkerkostnader och höjda landpriser på alkohol bidrar till att motverka pressen.
- *Fraktsjöfarten* kommer att ha det synnerligen kärvt under den närmaste 12-månadersperioden, och så länge de internationella exportmarknaderna inte återhämtar sig. Överinvesteringar i tonnage och en kollaps i efterfrågan på frakter är huvudorsakerna.
- *Avräkningsbeloppet* från den finländska statbudgeten till landskapsregeringen för i år är cirka 176 miljoner euro. 2008 uppgick den till cirka 204,6 miljoner euro.
- Som ett resultat av utflaggningarna kommer *förvärvsinkomstskatterna* att uppvisa en avtagande tillväxt. Sjunkande kapitalinkomstskatter bidrar till en svag utveckling skattegottgörelsen.
- *Kommunernas* ekonomi försämras när samfundsskatterna i år kommer att stanna på en lägre nivå än för 2008. I fjol minskade de redovisade samfundsskatterna med cirka fem procent.
- *Näringslivet* förväntar sig överlag en svag omsättningsutveckling under den kommande 12-månadersperioden, men är försiktigt optimistiska inför 2010.
- Inom *tillverkningsindustrin* väntar man sig att konjunkturen om ett år kan vara något sämre än den är idag. Livsmedelsindustrin är något mer positiv än övrig industri.
- *Handeln* och i synnerhet *byggbranschens* förväntningar inför den närmaste 12-månadersperioden är synnerligen dystra. En lågkonjunktur står för dörren i byggbranschen.
- *Hotell- och restaurangbranschen* förväntar sig en sämre omsättnings- och lönsamhetsutveckling under den kommande 12-månadersperioden i förhållande till 2008.
- Den ekonomiska krisen har redan åsamkat avbräck i de åländska *bankernas* placeringsverksamhet. Låneverksamhetens volym kommer att minska avsevärt. *Försäkringsbranschen* drabbas av en vikande efterfrågan och stigande återförsäkringskostnader. Finanssektorn kommer under 2009 överlag att få uppleva en tillbakagång med svaga resultat.
- Omsättningen för tjänsteföretagen riktade till personer och företag mattades av kraftigt redan under 2008. Branschen räknar med en försämrad omsättningsutveckling under 2009 jämfört med 2008. Inom *IT-sektorn* råder dock en relativ optimism.
- Hur djup krisen blir på Åland bestäms också av den *offentliga ekonomiska politiken*. Om den offentliga efterfrågan hålls uppe kan man i viss mån begränsa den förväntade nedgången.

1. Sammanfattning

Efter en tids oro på den amerikanska bostadslånemarknaden inträffade hösten 2008 en snabb och samtidig konjunkturavmattning världen över. Prognoskurvorna för den globala ekonomiska utvecklingen började peka allt brantare nedåt under hösten 2008. Sedan dess har konjunkturedgången accelererat och blivit djupare och mer omfattande än de flesta kunnat förstå sig.

Konjunkturedgången i världsekonomin har nu nått ett djup som närmast kan jämföras med Den stora depressionen under 1930-talet. Nedgången i ekonomisk tillväxt i Finland och Sverige kommer att påverka den åländska ekonomin såväl direkt som indirekt. Erfarenheten säger att starkt exportberoende industriella ekonomier som Finland och Sverige drabbas snabbt av internationella konjunkturergångar, medan effekterna börjar synas med en viss fördröjning i den av tjänstesektorn dominerade åländska ekonomin.

Tabell 1. Nyckeltal för Åland i ÅSUBs prognos

	2007	2008	2009 ^P	2010 ^P
Bruttonationalprodukt (BNP, årlig procentuell tillväxt)	4,5*	-1,8*	-4,4	-2,6
Arbetslöshet (procent)	2,1	2,0	3,0	3,8
Inflation (KPI, årlig procentuell förändring)	1,7	4,2	0,4	1,0
Euriborränta (3 månaders, årsgenomsnitt)	4,3	4,8	1,8	2,6
Kronkurs (EUR/SEK, årsgenomsnitt)	9,2	9,6	10,5	9,8
Råoljepris (USD per fat, årsgenomsnitt)	70	93	55	65

*) preliminära uppgifter ^P) prognoser

Under hösten 2008 blev det alltmer uppenbart att den globala ekonomiska krisen skulle komma att slå hårt mot Finland. Redan i november kunde man registrera en exportnedgång på ca 20 procent. Sedan dess har krisen fördjupats i snabb takt och prognosmakarna har på senare tid bjudit under varandra när det gäller att förutspå nergången på den finländska bruttonationalprodukten. Senaste budet från Finlands bank och finansministeriet är -5 procent under 2009. Därtill räknar man med arbetslöshetsnivåer som under detta år kommer att ligga kring 9-10 procent på årsbasis.

Denna gång har krisen slagit lika hårt mot den likaså starkt exportberoende svenska ekonomin. Redan under under det sista kvartalet i fjol kunde vi registrera fallande industri- och tjänsteproduktion, sjunkande orderingång en mycket svag utveckling på arbetsmarknaden. Sedan dess har hela den svenska bilbranschen hamnat i akut kris, och också här räknar man med krympande BNP och stigande arbetslöshet, båda i samma storleksordning som i Finland.

Naturligtvis kan inte Åland stå opåverkat av detta. Den svaga svenska kronan påverkar åländska företag som fakturerar i euro, och volymen resande från Sverige, negativt. ÅSUB räknar i sin konjunkturprognos med att den svaga kronkursen förmodligen kommer att bestå under 2009, vilket inverkar negativt på åländsk passagerarsjöfart, landturism och alla företag med svenska kunder.

Den kvardröjande osäkerheten i det finansiella systemet gör att åländska företag och hushåll får svårt att låna till investeringar och konsumtion, eftersom bankerna själva har svårt att låna, och har höjt tröskeln för sin riskbedömning. På Åland har vi många småföretag och det finns en uppenbar risk att bankerna tenderar att behandla dessa företag just som risker, och att dessa inte får tillgång till den likviditet som skulle behövas. Allt detta sänker efterfrågenivån på den åländska hemmamarknaden. Därtill kommer att den allmänna nergången på världens exportmarknader minskar efterfrågan på tjänster från den åländska fraktsjöfarten och på varor från den åländska industrin.

De indirekta effekterna har bland annat att göra med att nedgången för den starkt exportberoende finländska industrin gör att ekonomin förväntas krympa med drygt 5 procent under året. Det innebär i sin tur att tilldelningen av statliga budgetmedel genom den s.k. klumpsumman till Åland kommer att påverkas negativt. Till detta kommer att den s.k. flitpengen ser ut att minska radikalt, eftersom tillväxten på Åland enligt ÅSUBs preliminära beräkningar ser ut att bli negativ under fjolåret, och att den således det året var svagare än hela Finlands ekonomiska tillväxt.

Avräkningsbeloppet från den finländska statbudgeten för år 2008 uppgick till cirka 204,6 miljoner euro. De förväntade inkomsterna för 2009 är cirka 176 miljoner euro, dvs ungefär på samma nivå som beloppet låg på 2005.

2009 kommer också den så kallade flitpengen att stanna på en lägre nivå än för 2008. För år 2007 har Ålandsdelegationen fastställt skattegottgörelsen till 24,0 miljoner euro. För åren 2008 och 2009 beräknas beloppet sjunka betydligt. Både sjunkande förvärvsinkomstskatter, ett resultat av utflaggningsarna, och sjunkande kapitalinkomstskatter, bidrar till den svaga utvecklingen.

I fjol minskade de redovisade samfundsskatterna med cirka fem procent för de åländska kommunerna. Utfallet för samfundsskatterna 2009 kommer att stanna på en ännu lägre nivå än för 2008. Däremot stärks kommunernas ekonomi något av sänkningen av socialskyddsavgiften med 0,801 %. Enligt ekonomiplanerna beräknas kommunernas investeringar sjunka till runt 19 miljoner år 2010.

Det fortfarande relativt låga oljepriset är positivt för sjöfarten och konsumenterna överlag, eftersom det pressar ner inflationen. Tyvärr är den låga prisnivån förmodligen temporär. Vi förväntar liksom de flesta bedömare ett gradvis stigande oljepris under året.

Den åländska *BNP-tillväxten* ser ut att bli negativ tre år i rad. För 2008 beräknar vi att den blir -1,8 procent, för 2009: -4,4 procent och för 2010: -2,6 procent. Utflaggningen av passagerar tonnage till Sverige inverkar starkt på prognosen för tillväxten av det samlade åländska produktionsvärdet. BNP-siffrorna avspeglar inte någon sammantagen dramatisk nedgång i produktionen på Åland. Om utflaggingarna inte skett skulle vår prognos för den åländska BNPn ligga på den positiva sidan. Ur det perspektivet skulle man kunna säga att själva krisen inte ser ut att drabba Åland lika mycket som Finland som helhet under innevarande år.

Den branta uppgången i *inflationen* på Åland avstannade i somras, och har sedan dess minskat dramatiskt. ÅSUB räknar med en låg inflation under de kommande två åren; 0,4 procent för innevarande år, och 1,0 procent för 2010. Relativt låga bränslepriser, sänkningen av matmomsen och en allmänt sjunkande efterfrågan pressar priserna neråt, medan skattehöjningarna på alkohol kommer att ha en viss motsatt verkan, om än en marginell sådan.

Den europeiska centralbankens (ECBs) *styrränta* ligger nu på 1,25 procent. Men med den kvardröjande osäkerheten i det finansiella systemet har vi fortfarande ett glapp mellan styrränta och reell marknadsränta. Bankernas långa referensränta, (12-månaders euribor) kröp i februari i år under 2 procent, efter att bara för ett knappt halvår sedan ha legat på över 5 procent. Vi tror, som tidigare nämnt, att bankerna nu skärper sin riskbedömning när det gäller lån till småföretag och till hushåll under medelinkomstnivån, vilket skulle minska efterfrågan i den åländska ekonomin.

ÅSUB räknar i vårens konjunkturrapport med att *hushållens förtroende* för den egna ekonomin visserligen är rätt lågt men ändå något högre än företagets, eftersom räntesänkningarna påverkar hushållen starkare. Sjunkande tillgångspriser (på bostäder, aktier osv) i kombination med bristande tillgång på likviditet gör att hushåll och företag blir försiktiga med att investera. Men tydligen är det så att folk fortfarande verkar våga

ta bostadslån, enligt vad bankerna rapporterar.

Arbetslösheten låg i genomsnitt på 2,0 procent 2008, och kan enligt ÅSUBs prognos komma att stiga till knappt 3,0 procent i år. Ungdomsarbetslösheten låg på 7 procent i februari och 6,1 procent i mars och kommer förmodligen att stiga till 8-9 procent under året. Dessutom har vi kunnat registrera en kraftig nedgång i antalet lediga platser i februari, från 468 förra året till 354 i år. I mars minskade antal lediga platser ytterligare till 262, vilket var 189 färre än vid motsvarande tidpunkt i fjol.¹

ÅSUB genomför årligen en undersökning om förväntningarna hos det *privata näringslivet inför det kommande året*. I vårens konjunkturrapport konstateras att tillväxttrenderna såväl för det privata näringslivets samlade lönesumma som för den samlade omsättningen uppvisar en neråtgående trend räknat från juli 2008 och framåt. Antalet nystartade företag på Åland började också sjunka under 2008.

Det åländska näringslivet är hursomhelst överlag berett på en svag omsättningsutveckling under den kommande 12-månadersperioden. Utslaget på ÅSUBs barometer är det starkaste negativa utslaget på 10 år. Sammanvägningen av svaren på frågan om huruvida de svarande företaget kommer att ha expanderat, bibehållit sin nuvarande storlek, eller upphört med verksamheten visar att man överlag tror att verksamheten kommer att bibehålla sin nuvarande storlek. När man i ÅSUBs konjunkturrapport väger samman näringslivets förväntningar om hur konjunkturläget kommer att se ut om 12 månader, får man en liten övervikt för dem som förväntar sig bättre utsikter.

Man rapporterar en sammantaget svag tillväxt av omsättningen inom de åländska *primärnäringsarna* under den senaste 12-månadersperioden, och man förväntar sig en ännu svagare tillväxt under 2009.

Inom den åländska *livsmedelsindustrin* väger det enligt ÅSUBs barometerundersökning över mot en negativ syn på hur branschens konjunkturutsikter kommer att se ut om 12 månader. Man är emellertid övervägande positiv beträffande omsättningen och tror att den under 2009 kommer att utvecklas snabbare än den allmänna kostnadsutvecklingen.

Den *övriga industrin* är exportintensiv, vilket gör att man kan förvänta sig att den globala ekonomiska krisen skulle slå särskilt hårt mot dessa företag. Sammantaget sysselsätter branschen cirka 700 personer och är därmed betydligt viktigare

¹ Utsikterna på arbetsmarknaden behandlas mer ingående i en kommande rapport från ÅSUB (*Arbetskraftsbarometern 2009*).

sysselsättningsmässigt än exempelvis hotell- och restaurangbranschen. Här tror man att konjunkturen om ett år kan vara något sämre än den är idag. Likaså förväntar man sig att det egna företaget om 12 månader kan komma att något minska omfattningen av verksamheten.

Konjunkturen inom *byggsektorn* ger vanligtvis en god fingervisning om vartåt konjunkturen som helhet ser ut att gå. Med en nedgång i den offentliga investeringsvolymen i byggande och infrastruktur kan vi förvänta oss en avsevärd allmän nedgång för den åländska byggsektorn under de kommande två åren. Om krisen fördjupas ytterligare kommer egnahemsbyggandet och hushållsrenoveringarna ytterligare att minska. Branschens samlade förväntningar är de mest negativa sedan ÅSUB började med sin konjunkturenkät våren 1998. Det verkar alltså uppenbart att en lågkonjunktur står för dörren i byggbranschen under den närmaste 12-månadersperioden.

Sammantaget tror man inom den åländska *handeln* att omsättningen blir svagare under den kommande 12-månadersperioden jämfört med den gångna. Detta barometerutslag för omsättningsutvecklingen är det svagaste sedan ÅSUB började med sina konjunkturenkäter. Man förväntar sig också att det kan bli fråga om personalnerdragningar under det kommande året. Man rapporterar också en något vikande lönsamhet under 2008. Det positiva i sammanhanget skulle kunna vara att man förväntar sig något bättre konjunkturutsikter om ett år.

Hotell- och restaurang har redan under några år uppvisat en stagnerande omsättnings- och lönsamhetsutveckling. Tillväxten i omsättning har knappt hållit takt med inflationen och lönesumman har vuxit i samma måttliga takt. Branschen själv förväntar sig överlag en sämre omsättnings- och lönsamhetsutveckling under den kommande 12-månadersperioden i förhållande till 2008, som in sin tur var sämre än 2007.

Hur konjunkturen påverkar *transportsektorn* är avgörande för hela den åländska ekonomin. För passagerarrederierna, men särskilt för fraktrederierna betyder nedgången i fraktvolymer ett allvarligt avbräck. Den hårda konkurrensen pressar marginalerna, som den gjort under några år nu. Ur det perspektivet kan det måhända ses som ett ljus i mörkret att branschen sammantaget förväntar sig att konjunkturutsikterna kommer att vara bättre om ett år. Enligt enkätsvaren tror en övervägande del av transportsektorn att omsättningen kommer att ha utvecklats svagare än den allmänna kostnadsutvecklingen under den kommande 12-månadersperioden, medan lönsamheten tros förbli ungefär oförändrad.

Det i nuläget relativt låga bunkerpriset är också positivt - så länge det varar - för sjöfarten och för konsumenterna. Priset på råolja låg på cirka 90 USD/ fat i genomsnitt under 2008, och drygt 60 USD/fat år 2007. Rederiernas bränslekostnader steg med cirka 50 procent mellan 2007 och 2008, vilket också innebar att de högre bränslekostnaderna bidrog med nära 40 procent av rederiernas kostnadsökningar.

Tilläggas kan att de åländska landtransporterna redan 2008 fick vidkännas en nedgång och man förväntar sig allmänt en minskad verksamhet, och en krympande omsättning under innevarande år.

De åländska *bank- och försäkringsbolagen* redovisade blandade resultat under fjolåret. Om vi väger samman hela sektorn uppvisade den dock ett svagare resultat för 2008, än för året innan och vi räknar med att det blir ännu svagare 2009 och 2010. Dessutom har ett nytt osäkerhetsmoment kommit in i branschen i och med den åländska banksektorns största utländska direktinvestering som genomförts i Sverige nu under våren.

Generellt kan man säga att så länge den globala finans- och numera realekonomiska krisen pågår kommer också de åländska bankerna och försäkringsbolagen att ha det kårvt. Tillgången på likvida medel för bankerna själva är begränsad på grund av fortsatt oro på interbankmarknaden. Den fortsatt dyra långfristiga upplåningen gör att utlåningen till företagen kommer att göras selektivt. Bankernas placeringsverksamhet har redan åsamkats rejäla avbräck och marknaden kommer självfallet att vara mycket avvaktande, till dess en vändning kommer i omvärlden. Bankerna rapporterar också att omsättningen på börsen är låg och att det är riskfria papper som handlas mest.

Försäkringsverksamheten står inför en osäker 12-månadersperiod framöver. Man drabbas av finanskrisen på flera sätt. Värdet på bolagens tillgångar i form av aktier och kapital minskar. Därmed ansträngs bolagens likviditet. De åländska försäkringsbolagen får också räkna med en rejäl tillbakagång med svaga resultat för placeringsverksamheten.

Försäkringsverksamheten i sig påverkas också negativt när den ekonomiska verksamheten hos företag och hushåll minskar. På sakförsäkringssidan sjunker tillväxten i objekt att försäkra; färre bilar, båtar, hus, fartyg, frakter etc. Till detta kommer att återförsäkringskostnaderna ökade redan 2008 (på grund av orkansador och en allmänt högre risknivå på marknaderna). Priserna på återförsäkringsmarknaderna pressas uppåt vilket gör att upphandlingen inför 2010 kommer att bli dyrare än inför 2009.

Branschen 'övriga tjänster' (tjänsteföretag riktade till personer och företag) har under senare år varit den mest expansiva inom det åländska näringslivet. Branschen har uppvisat en stark omsättningstillväxt under en följd av år. Branschens omsättning har ökat 3,5 gånger jämfört med 1995, vilket innebär en tillväxttakt som är nästan dubbelt så stor som hela det åländska näringslivets.

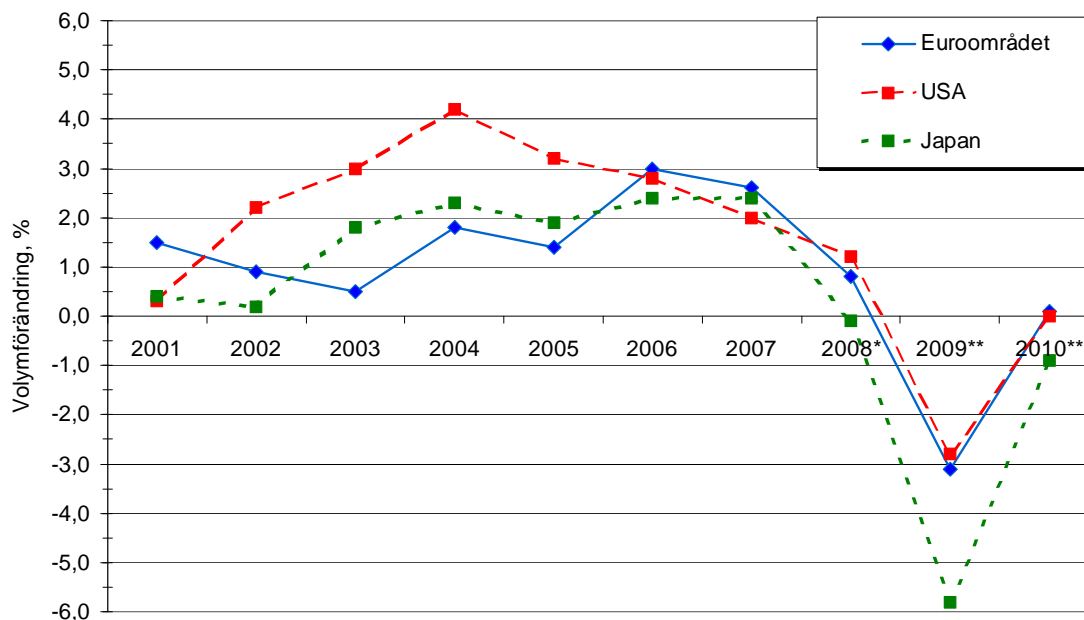
Med tanke på branschens starka tillväxt är det något oroande att konstatera att tillväxten av omsättningen kraftigt mattats av redan under 2008. Det skedde visserligen från en rejält hög nivå. Branschen räknar också överlag med en försämrad omsättningsutveckling under 2009 jämfört med 2008.

Inom *IT-sektorn* råder också denna vår, intressant nog, en relativ optimism. Men noteras bör att optimismen är märkbart svagare än den brukar vara. Hursomhelst väger det över mot positiva förväntningar om hur konjunkturläget kommer att vara om ett år. Man planerar också en del nyanställningar och sektorn tror sammantaget på en i stort sett oförändrad omsättning under den kommande perioden.

Sammanfattningsvis kan sägas att Åland står inför två tuffa år, som bland annat ser ut att innebära ett radikalt brott i den offentliga ekonomin, men att det också finns positiva tecken att ta fasta på. Inga omfattande permitteringar har ännu genomförts eller ställts i sikte. Den åländska arbetsmarknaden är också av den karaktären att den stora andelen små- och enmansföretag 'absorberar' en sjunkande efterfrågan genom att företagen själva sänker sina löneuttag från sina företag när det går dåligt. Dessutom fungerar flyttrörelsen som en säkerhetsventil för den åländska arbetsmarknaden. Korttidsanställda inom exempelvis byggsektorn flyttar helt enkelt bort när konjunkturen viker. I fjol – innan krisen hann börja verka – kunde vi registrera en befolkningsökning med 303 personer, den största årliga tillväxten sedan 1990. Av allt att dömma kommer vi att få se en återgång till normala, eller något lägre än normala tillväxtnivåer i år.

Man skulle möjligtvis skulle kunna tolka det faktum att de nordiska börsindexen nu ser ut att så att säga ha bildat 'bottenformationer', som att också den allmänna botten på lågkonjunkturen är nådd. Också priset på råolja på världsmarknaden ser nu ut att vända uppåt.

Figur 1. BNP-tillväxten inom Euroområdet, USA och Japan

Källor: Eurostat, SC, SCB, IMF, KI, Finansministeriet (Finland), ÅSUB

*) prel. uppgifter **) prognos

2. Den globala konjunkturutvecklingen: från eufori till panik

2.1 Från eufori till panik

Efter en tids oro på den amerikanska bostadslånemarknaden inträffade hösten 2008 en snabb och samtidig konjunkturavmattning världen över. Prognoskurvorna för den globala ekonomiska utvecklingen började peka allt brantare nedåt under hösten 2008. Sedan dess har konjunkturedgången accelererat och blivit djupare och mer omfattande än de flesta kunnat förstå sig.

Tillväxten i den globala ekonomin ser nu ut att bli den lägsta sedan det andra världskrigets slut. Världsbanken förväntar sig att den globala ekonomin kommer att krympa för första gången sedan det andra världskriget. Internationella Valutafonden (IMF) förutspådde i mitten av mars att den samlade produktionen i världskonomin skulle krympa med -0,5 till -1,0 procent innevarande år (2009) för att sedan återhämta sig något och växa med cirka 1,0 procent 2010.²

Världshandeln krymper nu också för första gången sedan 1982, och en återgång till ekonomisk nationalism och protektionism är inte utesluten. Optimistiska bedömare tror att förutsatt att de ledande ekonomierna i världen lyckas reda upp i sina banksystem och återställa förtroendet i det finansiella systemet kan tillväxten sedan för 2010 bli något större. Men fram till början av april har prognoserna som publicerats målat framtiden i allt mörkare färger.

Idag ser vi en politikens och statens definitiva återkomst som garanten för det kapitalistiska systemets fortlevnad. Alternativet att låta den otyglade marknaden reda upp det den själv förorsakat skulle leda till en global ekonomisk depression, och är politiskt otänkbar. Det ser i dagsläget ut som om det enda som kan rädda världen under en ännu mer förödande och djupgående kris är en kraftfull finanspolitik och implementering av nya effektiva regelverk för styrning av finansmarknaderna från de ledande ekonomiska makternas regeringar.

I takt med att bankernas långfristiga upplåning försvårades och fördyrades såg staterna som enda alternativ att ställa garantier för bankernas upplåning, annars riskerade likviditeten att helt torka upp.

² IMF Survey online (2009-03-19) *Advanced Economies to Contract Sharply in 09, Upturn Next Year*

Orsaken till att den ursprungligen amerikanska krisen blev global är uppenbart att det finansiella systemet har blivit så komplext att ingen hade tillgång till tillräckligt med information för att fatta långsiktigt välgrundade beslut.

Det som började som en kris på den amerikanska bostadsmarknaden, blev snabbt en global finanskris och har nu utvecklats till en fullskalig global ekonomisk kris där också den så kallade reala ekonomin på många håll allt mer påverkas. Människor förlorar sina jobb, handelsflödena krymper och företag får det allt krävare med sin avsättning och finansiering.

Banker och låneinstitut agerade i blindo med kortsiktiga vinstintressen för ögonen. Det internationella finansiella systemets aktörer tog usla beslut, uppmuntrade av historiskt låga räntor. När bankerna insåg att de var exponerade mot varandras förluster, startade en febril jakt på de ”smittade” tillgångarna, som resulterade i en förlust av tilltro mellan banker och mellan banker och investerare, en tilltro som förmodligen kommer att ta årtal att upprätta.

Det har än en gång blivit uppenbart att den finansiella globaliseringen inte enbart sprider det godartade investeringskapitalet över gränserna, också det ”smittade”, dåliga, kapitalet rör sig, inpackat i ogenomskinliga finansiella ”instrument” blixtn snabbt över gränserna. Finanskapitalismen kunde löpa amok, dels för att frånvaron av restriktiva regelverk inneburit att det kortsiktiga vinstintresset och otillbörligt risktagande har premierats hos banker och investeringsbolag, men också för att den finansiella bubblan blåstes upp av extremt låga räntor. Men bubblan sprack, och euforin förbyttes i panik.

Ett totalt sammanbrott ser emellertid ut att ha undvikits, efter de lättnader på det makroekonomiska planet som genomförts i världens dominerande ekonomier. I skrivande stund har det viktigaste, och egentligen det enda till buds stående penningpolitiska instrumentet; justeringen av centralbanksräntan snart förbrukats på många håll. För varje sänkning av styrräntan som genomförs av centralbankerna, minskas det penningpolitiska svängrummet.

Det mesta handlar nu dels om att återskapa förtroendet i det finansiella systemet så att bankerna kan börja låna ut igen, och det med en rimlig riskpremie påslagen, dels om att enas om och genomföra en konsekvent konjunkturstimulerande finanspolitik. I detta skede krävs en allmän omorientering från privat konsumtion till offentliga investeringar. Till detta kommer det globala klimathotet som också det kräver en ny form av offentligt-privat partnerskap.

Vi har ett globalt finansiellt system, och avreglerade finansmarknader världen över, men

det är fortfarande så att 36 år efter Bretton Woods-systemets sammanbrott är det enskilda stater och enskilda banker som styr, eller snarare försöker styra, i detta system.

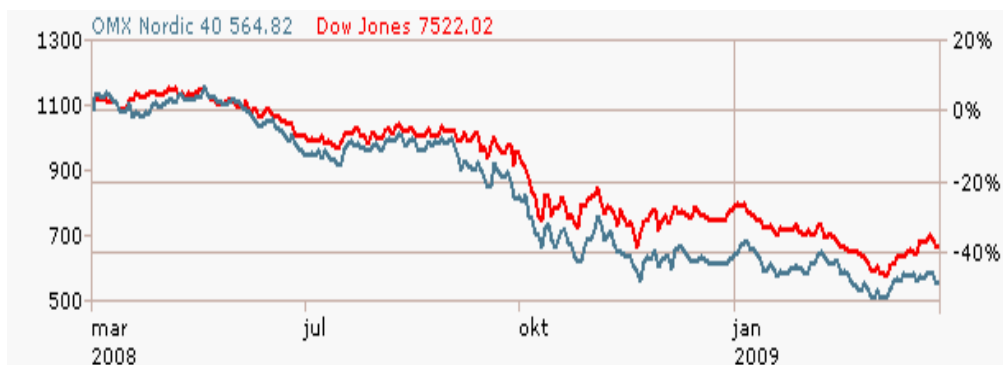
Världen saknar en övergripande, övervakande, finansiell institution. Det innebär att ett desto större ansvar åligger enskilda stater. Om den nuvarande krisen skall vändas krävs resoluta offentliga ekonomisk-politiska insatser, helst koordinerade sådana. När förtroendet mellan aktörerna på de finansiella marknaderna inte är tillräckligt starkt förmår inte den privata marknaden förse företag och hushåll med den kreditvolym som krävs för att vända den nedåtgående spiralen.

Ett mått på nedgången i den internationella handeln speglad i kostnaderna för sjöfrakter finner man i det så kallade *Baltic Dry Index* (BDI). Detta index hade i januari detta år sjunkit till samma nivå som för 7 år sedan.³ Faktum är att fraktkostnaderna för sjötransport av containrar från Asien till Europa i mitten av januari föll till nära noll för första gången under 2000-talet, något som väl illustrerar den dramatiska kollapsen i den globala varuhandeln som började i oktober förra året.

Har vi nått botten i lågkonjunkturen? Det är naturligtvis omöjligt att säga. De flesta prognoserna pekar på att så inte är fallet. Emellertid skulle vissa indikatorer kunna tolkas som att vi befinner oss någonstans i närheten vändpunkten. Den optimistiske kunde i månadsskiftet mars-april 2009, med litet god vilja, avläsa några positiva tecken. Den globala börsnedgången hade avstannat och i början av april, efter G 20-mötet i London, vände den till och med uppåt. De nordiska börsindexen ser ut att så att säga ha bildat 'bottenformationer', som skulle kunna tyda på att också den allmänna botten på lågkonjunkturen är nådd (*Figur 7* och *Figur 8*).

Vi kan också sedan början av året avläsa en svagt stigande i trend i råoljaet på världsmarknaden (*Figur 3*). Emellertid hade den tidigare nedgången inte enbart med sjunkande efterfrågan att göra, utan den berodde beror också på att de oljeproducerande länderna inte klarat av att strypa sin produktion i takt med den minskade efterfrågan. Man kunde också se antydningar om att den amerikanska bostadsmarknaden nått en vändpunkt redan i början av februari. Men för att man skulle kunna vara genuint optimistisk skulle det behövas positiv sysselsättningsstatistik från USA. Vilket vi i skrivande stund inte har.

³ http://www.investmenttools.com/futures/bdi_baltic_dry_index.htm

Figur 2. Amerikanskt* och nordiskt** börsindex mars 2008 – mars 2009

*) Dow Jones **) OMX Nordic 40

Källa: Dagens industri (www.di.se)

Dessvärre har den pessimistiskt lagde också en hel del att ta fasta på. Sålunda har vi sett att trots enorma stödpaket från de ledande OECD-ländernas regeringar, har handelsvolymerna fortsatt att sjunka och produktions- and sysselsättningsdata antyder att den globala ekonomin fortsätter att krympa under det första kvartalet 2009.

Vi kan också konstatera att nedgången i det så kallade Baltic Dry Index (BDI) som mäter priset på internationella torrlastfrakter, avstannade redan i december i fjol. Efter det steg indexet obetydlig fram till mars, men har nu återigen vikt neråt.⁴

Som det ser ut i dagsläget (slutet av mars 2009) ser oljepriset ut att komma att stiga något under året så att det lägger sig på ett årsgenomsnitt på ca 55 USD per fat. 2010 kan det enligt vår prognos komma att ligga kring 65 USD. Som jämförelse kan vi notera att världsmarknadspriset på råolja låg på 93 USD fatet i genomsnitt under 2008, och drygt 60 USD/fatet år 2007. Oljepriserna är dock svåra att sia om eftersom länder som Iran, Angola and Venezuela inte låter sig infogas i den allmänna OPEC-policyn som oftast syftar till att minska utbudet på världsmarknaden när efterfrågan mattas av.

2.2 Utvecklingen i USA

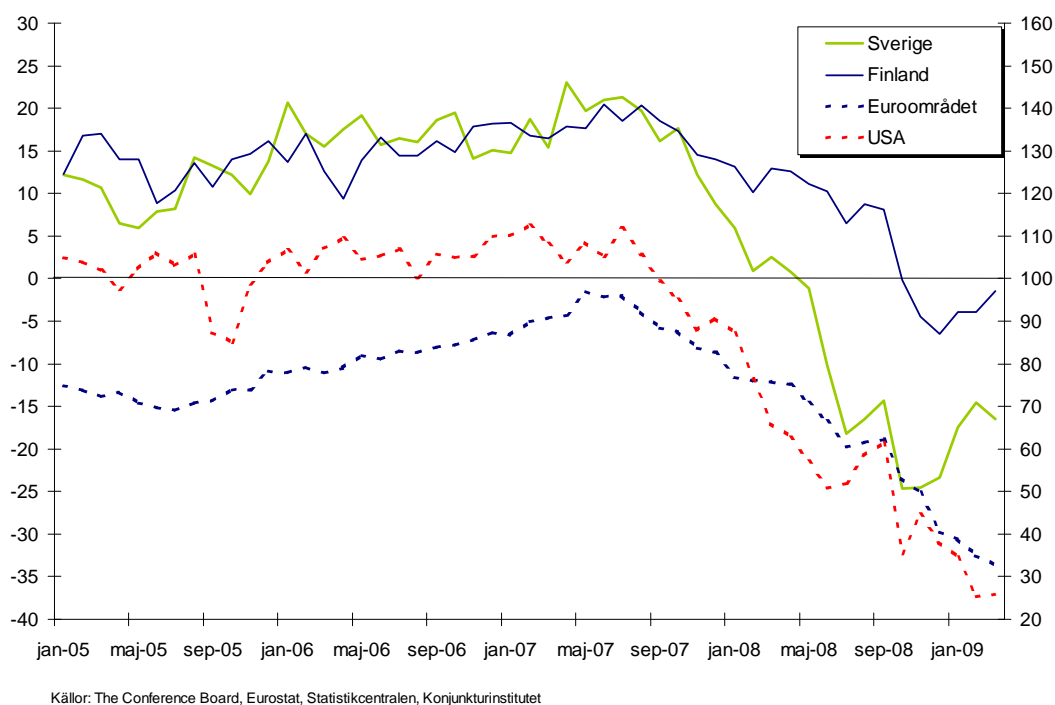
Den nuvarande globala krisen utlöstes i USA. Där ligger också nyckeln till lösningen av krisen. Fortfarande beror väldigt mycket på det som händer i USA, dock spelar de stora tillväxtländerna i Asien en allt större roll. Det kan hända att vi kommer att få se den amerikanska ekonomin i recession fortfarande i slutet av detta år, i så fall är det den djupaste och mest långvariga krisen sedan den Stora Depressionen på 1930-talet.

⁴ Investment Tools (http://www.investmenttools.com/futures/bdi_baltic_dry_index.htm)

Figur 3. Råoljepriset på världsmarknaden januari, 2007-mars 2009 (USD per fat)

Figur 4. Konsumenternas framtidstro i Euroområdet, Finland, Sverige och USA (januari 2006-mars 2009)

Indikationerna på en alltmer fördjupad kris i USA har hopat sig under vintern. Redan under 2008 försvann 3 miljoner jobb och den amerikanska ekonomin krympte med 6,3 procent under det fjärde kvartalet, den snabbaste inbromsningen sedan 1982. Redan i januari detta år minskade antalet sysselsatta utanför jordbrukssektorn i USA med närmare 600.000 personer.

Obama-administrationens stimulanspaket som lades fram i februari var gigantiskt (närmare 790 Mdr USD), motsvarande 3 procent av BNP, dubbelt så stort i relativa termer som Franklin D. Rooseveltdts berömda New Deal, som lanserades för att lyfta USA ur 1930-talsdepressionen. Huruvida detta kommer att räcka för att vända utvecklingen återstår att se, men man kan förvänta sig att effekten av stimulanspaketet inte kommer att märkas förrän under andra halvan av detta år. Om man utgår ifrån att man lyckas sanera den amerikanska finansiella marknaden under loppet av innevarande år, och fortsätter att stimulera den inhemska efterfrågan så skulle vi kunna få se en återgång till positiva tillväxtsiffror under det tredje kvartalet 2010.

Konsumentförtroendet i USA är nu nere på nivåer jämförbara endast med dem under den andra oljekrisen (1979-80). Den snabba nergången i förtroende kommer efter nästan ett decennium av stabilt förtroende som bestått sedan återhämtningen efter 'dotcom-kraschen', år 2000.

2.3 Den ekonomiska utvecklingen i Euroländerna, Japan och BRIC-länderna

Nergången i ekonomisk aktivitet i *Eurozonen*, återspeglar den snabba nergången i exportefterfrågan, en nergång i bostadsmarknaden i vissa medlemsländer och en allt allvarligare likviditetskris. Finanspolitiken har hittintills varit mer återhållsam än i USA, men å andra sidan har man ett tätmaskigare socialt skyddsnet i Europa som gör att nergången i hushållens efterfrågan dämpas mer än in USA.

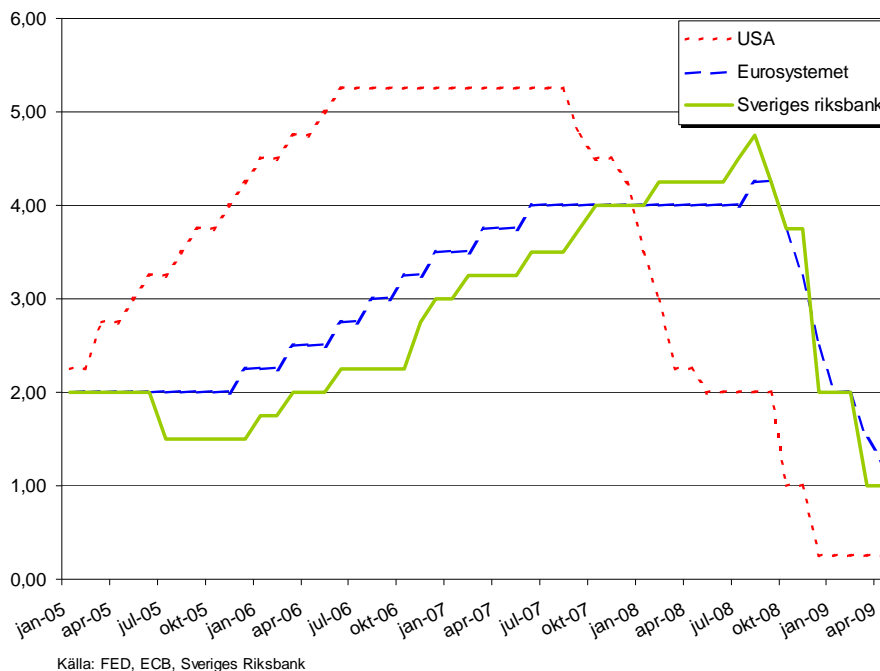
Det genomsnittliga förtroendet hos hushållen inom Euroekonomin hade också varit relativt stabilt fram till mitten av 2007. Nergången som inleddes då är synnerligen allvarlig (*Figur 4*). Konsumentförtroendet är nu på sin lägsta nivå sedan mätningarna började 1978. ECBs sänkning av styrräntan till 1,25 procent i början av april kan med en viss fördröjning komma att öka förtroendet och efterfrågan i området.

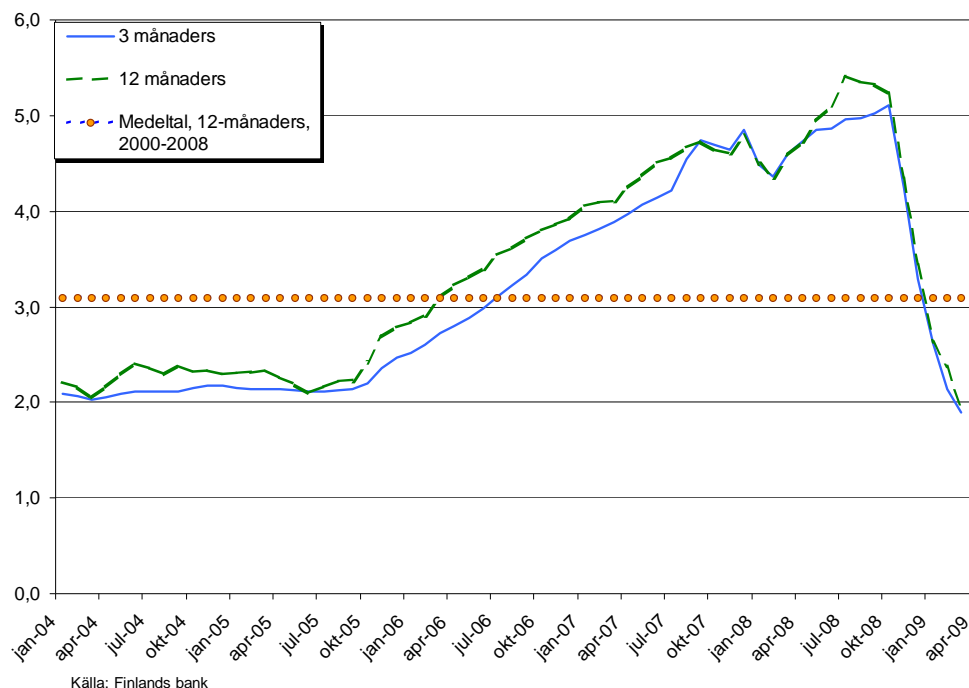
Japans ekonomi minskade med 3,3 procent under det sista kvartalet 2008 som en följd av vikande export och försvagad inhemsk efterfrågan. Industriinvesteringar och finansmarknaderna har nu också tagit rejält stryk.

Den övergripande bilden man får av den japanska konsumentförtroendeindikatorn är en neråtgående trend från slutet av 1980-talet fram till 2003 när en återhämtning inleddes. Den nuvarande krisen satte stopp för denna återhämtning och konsumentförtroendet är nu på sin lägsta nivå sedan 1982.

Världsbanken har nedreviderat sina förväntningar om den ekonomiska tillväxten i *Kina* 2009 till 6,5 procent. Den ekonomiska tillväxten i Kina är exportberoende. Recessionen i USA och Europa innebär att efterfrågan på kinesiska varor minskar vilket leder till stängda fabriker och till att miljoner människor förlorar sina arbeten. Den minskade efterfrågan på kinesiska varor i utlandet kan komma att innebära förlusten av kanske 25 miljoner arbetstillfällen i landet. Det är inte uteslutet att detta kan leda till sociala oroligheter, vilket naturligtvis vore synnerligen olyckligt ur världsekonomisk synpunkt. Ändå är den allmänna bedömningen att Kinas ekonomiska fundamenta är starka. Det som behövs i det längre perspektivet för att den ekonomiska tillväxten skall stabiliseras är att det skapas en kompletterande inhemsk konsumtionsledd tillväxt. Vilket i sin tur är ett dilemma ut klimatsynpunkt.

Figur 5. Euroområdet och USAs centralbanksräntor

Figur 6. Euriborräntan (3- och 12-månaders), januari 2004 – mars 2009

Det såg ett tag ut somom *Brasilien* skulle klara sig undan relativt lindrigt i den globala tillbakagången. Tyvärr blev det så där som på de flesta andra håll att de makroekonomiska rapporterna om sista kvartalet i fjol blev mycket dystrare än man föreställt sig. Nergången i början av 2009 har blivit ännu brantare. *Banco Central do Brasil* har, liksom man gjort på andra håll, kontrast med en serie räntesänkningar.

Också i det övriga Latinamerika, har bristen på likviditet och den försvagade efterfrågan på världshandel bromsat tillväxten. Mexico, till exempel, förväntas nu träda in i en recession.

Den ryska ekonomin var på stark tillbakagång redan hösten 2008. Nu har prognosen för Ryssland ytterligare förmörkats av den globala nergången, förlorade exportintäkter och av det sjunkande oljepriset. Därtill har Ryssland en underutvecklad finansmarknad som gör att likviditetskrisen slår extra hårt. Allt detta innebär att den ryska BNP:n förväntas minska med 3,1 procent 2009, ett fall från en positiv tillväxt på drygt 5 procent i fjol.

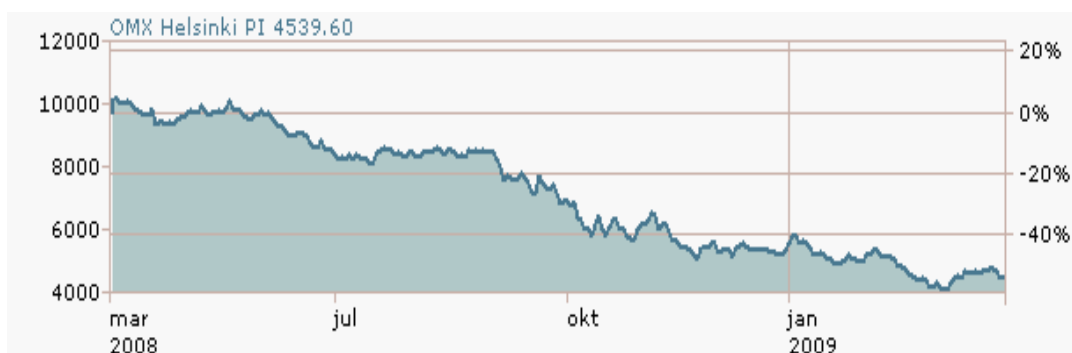
De senaste årens starka tillväxttrend i *Estland* (med ett medeltal på 6,0 procent de senaste sex åren) bryts tvärt detta år. BNP väntas minska med 8 procent i år som resultatet av en kraftigt minskad inhemsk efterfrågan och försämrade exportmöjligheter. Estlands ekonomi krymper för första gången på tio år. Optimistiska bedömare tror att det vänder nästa år och att tillväxten blir kring 1,0 procent.

3. Konjunkturbilden i Finland och Sverige

3.1 Finland

Den finländska ekonomin stod till en början emot den snabba internationella konjunkturer gången, tack vare en god inhemsk privat efterfrågan och export till tillväxtekonomierna. Under hösten 2008 blev det emellertid alltmer uppenbart att den globala ekonomiska krisen skulle komma att slå hårt mot Finland. Redan i november 2008 kunde man registrera en exportnedgång på ca 20 procent. Industriproduktionen uppvisade en nedgång på ca 10 procent samma månad, och i december hade den minskat med 15 procent, en nedgång som i första hand orsakades av en snabbt sjunkande exportefterfrågan.

Figur 7. Helsingforsbörsens utveckling mars 2008 - mars 2009

Källa: Dagens industri (www.di.se)

Finland är ett synnerligen exportberoende land. Exportens andel av BNP steg från cirka 20 procent av BNP i början av 1990-talet till över 50 procent 2007. När mer än hälften av en ekonomis samlade förädlingsvärde härrör från försäljning till utlandet säger det sig självt att man är synnerligen känslig för fluktuationer i den internationella ekonomin.

För Finland likaväl som för Sverige har BNP-prognoserna gradvis försämrats. Den samlade finländska *BNP-tillväxten* ser enligt Finlands banks senaste prognos ut att bli kraftigt negativ, -5,0 procent, för innevarande år, för att under 2010 möjligtvis fortsätta att krympa fast i något långsammare takt (-1,5 procent) (*Figur 10*). Hur pass snabb och omvälvande scenförändringen varit visas av att samma bank förutspådde en positiv

tillväxt på 5 procent för Finland så sent som i september förra året. Efter den förutsägelsen kom ett snabbt fall i produktionen under senare delen av 2008, och en mycket svag inledning på 2009.

Krympingen av exporten är den starkaste drivkraften och komponenten i nedgången. När den finländska exporten närmast drabbas av sammanbrott följer en allmänt minskad investeringsvolym och en försvagning av den inhemska efterfrågan. En återhämtning i ekonomin är knappast att vänta förrän 2011 och då snarare med den inhemska efterfrågan som drivkraft.

Inflationen steg under 2008 fram till september, men föll därefter brant, främst till följd av det sjunkande oljepriset. Under 2009 kommer låga import- och energipriser, och en låg efterfrågan i ekonomin att pressa ner inflationen, enligt finansministeriets prognos till 0,9 procent.⁵

Hushållens förtroende för den finländska ekonomin (CCI) nådde i december i fjol ett historiskt lågvattenmärke (*Figur 4*). Sedan dess har den vänt uppåt litet grann (liksom Sveriges). Vi kan emellertid räkna med att CCI för Finland kommer att befinna sig på en nivå långt under medeltalet för 2000-talet. Av ett lågt förtroende hos hushållen följer vanligtvis en höjning av deras sparkvot, och det är förmodligen vad vi kommer att se under innevarande år. De finländska hushållens konsumtion kommer att minska, bland annat som en följd av stramare långivning från bankernas sida, ökad upplevd risk för arbetslöshet, reell arbetslöshet, samt skattehöjningarna på alkohol. Skattelättnader och sänkt moms på livsmedel har i viss mån en positiv motverkande effekt för de finländska (och de åländska) hushållen.

Den gynnsamma sysselsättningsutvecklingen i Finland bröts i fjol. *Arbetslösheten* steg under 2008 till 6,4 procent och beräknas under 2009 stiga till över 9 procent för att under 2010 stiga ytterligare till cirka 10 procent.⁶ Att återta den förlorade marken på sysselsättningsområdet låter sig inte göras i en handvändning, det blir en mödosam process. Utsikterna på den finländska arbetsmarknaden är dystra för de närmaste 3-4 åren.

3.2 Sverige

Den svenska ekonomin upplevde en fallande industri- och tjänsteproduktion, sjunkande orderingång och en mycket svag utveckling under det sista kvartalet 2008. Liksom för den finländska ekonomin gäller att den öppna svenska ekonomi är starkt påverkad av

⁵ Finansministeriet (2009) *Taloudellinen katsaus. Kevät 2009*, s. 18.

⁶ Löntagarnas forskningsinstitut, Finland (2009) *Taloussennuste vuosille 2009-2010*

den dramatiska nergången i den globala handeln. För det sista kvartalet 2008 kunde man registrera en nergång på -4,8, och en nergång på årsbasis för ifjol på -0,2 procent (*Figur 10*).

Produktionen väntas falla med -5 procent i Sverige i år.⁷ Investeringarna inom industrin och bostadsinvesteringarna bromsar in kraftigt. I viss mån motverkas fallet i investeringar av ökningarna i de offentliga investeringarna.

Figur 8. Stockholmsbörsens utveckling mars 2008 - mars 2009

Källa: Dagens industri (<http://ditrader.di.se>)

Vi förväntar oss att Sveriges BNP faller med -3,9 procent i år och att den – under relativt gynnsamma förutsättningar – skulle kunna stiga och blir obetydligt positiv (1 procent) 2010 (*Figur 10*).

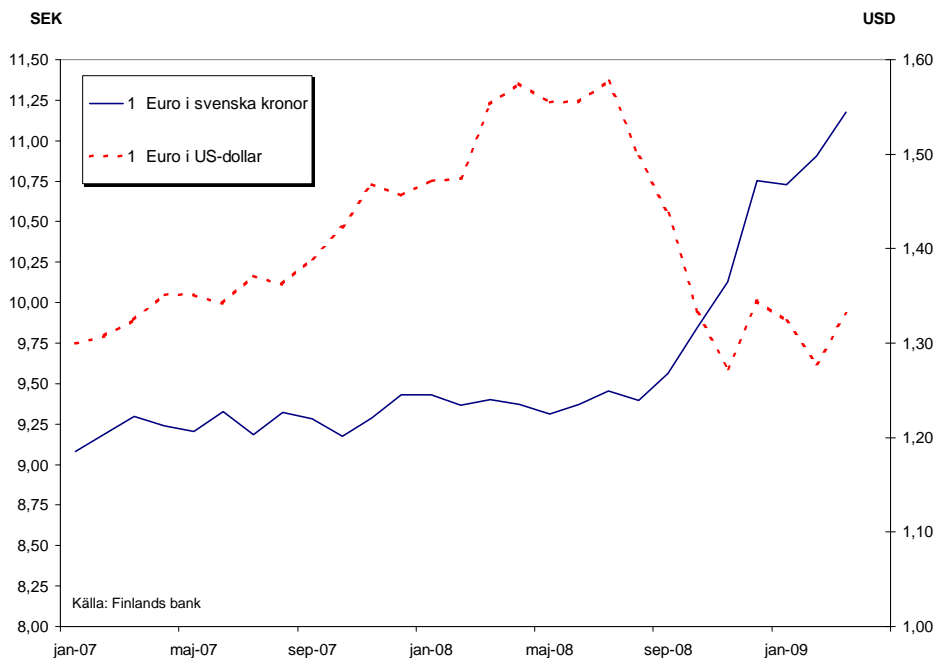
Inflationen i Sverige kommer av allt att döma att bli exceptionellt låg under 2009. ÅSUB räknar liksom många andra bedömare med att det finns en risk för deflation och att KPI kan komma att ligga kring -0,3 procent.

När den globala finanskrisen satte in flydde investerare från, som de uppfattade, mer riskfyllda investeringar till säkrare sådana. Följaktligen övergav man mindre valutor till förmån för större (USD, Euro). Detta har lett till att den svenska kronan gradvis sedan september i fjol har förlorat en femtedel av sitt värde gentemot Euron (*Figur 9*).

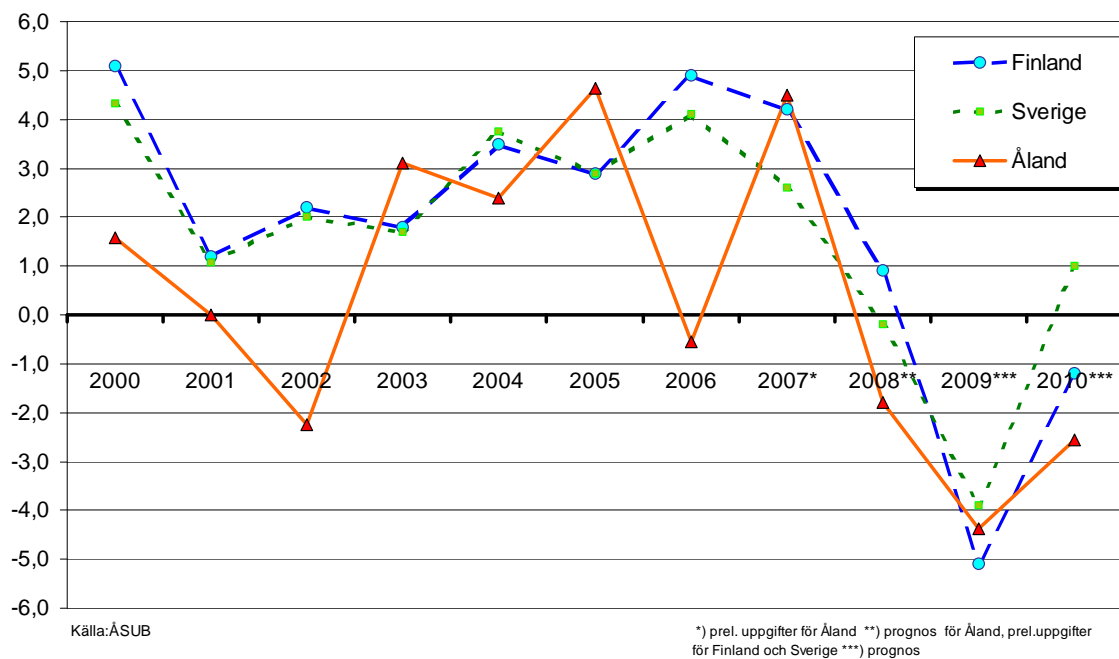
Kronan stod i medeltal i 9,2 mot Euron 2007, medelvärdet år 2008 var 9,6 SEK. ÅSUBs prognos för kronkursen i år är en snittkurs på 10,5 och efter det förväntar vi oss en förstärkning under 2010 så att snittkursen hamnar runt 9,8 nästa år.

⁷ Konjunkturinstitutet (2009) *Konjunkturläget mars 2009*

Figur 9. Eurokursen i förhållande till svenska kronor och US-dollar (genomsnittliga månadsdata)

Figur 10. Ålands, Finlands och Sveriges BNP-tillväxt (årlig tillväxt i procent)

4. Den åländska ekonomin

4.1 Allmän översikt

Hur kommer Åland att klara sig genom denna djupgående och omvälvande kris? ÅSUBs allmänna bedömning är att den åländska ekonomin och de åländska hushållen i viss mån redan har påverkats, och kommer att påverkas, men i mindre omfattning jämfört med Finland som helhet och med Sverige. Den åländska exportindustrin är relativt liten, vilket gör att Åland inte direkt påverkas av den globala nedgången på samma sätt som Finland och Sverige.

Den dramatiska internationella ekonomiska nedgången som vi befinner oss i sedan hösten 2008, påverkar Åland såväl direkt som indirekt. På ett övergripande plan kan man säga att Åland kommer att påverkas av följande faktorer – de flesta direkta eller indirekta följder av osäkerheten i världsekonomin:

- *En allmänt försämrad tillgång på likviditet.* I synnerhet småföretags lån till investeringar och konsumtions- och bostadslån till hushåll som ligger under medelinkomstnivån kommer att drabbas. För närvarande ser man inga tecken på att dessa omständigheter är på väg att ändras.
- *Nedgången i transportbehov* till lands och till sjöss påverkar de åländska rederierna och transportföretagen.
- *Den svaga kronkursen*, som förmodligen kommer att bestå under 2009, inverkar negativt på passagerarsjöfart och landturism. Möjligtvis kan man se något positivt i att en svag krona har en viss dämpande effekt på den åländska inflationen.
- *Den minskade efterfrågan på exportmarknaderna* drabbar tillverkningsindustrin.
- *Det fortfarande relativt låga oljepriset* är positivt för sjöfarten och konsumenterna överlag, eftersom det pressar ner inflationen. Tyvärr är den låga prisnivån förmodligen temporär. Vi förväntar oss ett gradvis stigande oljepris under året.
- *Mekanismerna i det offentliga finansieringsystemet* för Åland, med avräkningssumman som är avhängig hur det går för den finländska ekonomin, innebär att Åland med en viss fördröjning dras med i den starkt exportberoende finländska ekonomins nedgång via en minskning av avräkningsbeloppet och därmed minskad offentlig konsumtion på Åland.

4.2 Ålands BNP krymper främst till följd av utflaggningarna

Vi kommer enligt vår prognos att få se en krympande BNP för Åland tre år i rad. Även om den globala konjunkturertergången inverkar, är huvudorsaken till detta utflaggningen av färj- och passagerarteronnage. Utflaggningarna av fartyg ger enligt ÅSUBs bedömning en gradvis stigande förlust av statskatt.⁸ Förutom förlusten av skattemedel innebär utflaggningarna också sänkta lönenivåer för åländska sjöanställda vilket i sin tur innebär en minskad efterfrågan i den åländska ekonomin. ÅSUB räknar i sin prognos för den närmaste 12-månadersperioden med att den åländska *BNP-tillväxten* blir negativ tre år i rad. För 2008 beräknas den bli -1,8 procent, för 2009: -4,4 procent och för 2010: -2,6 procent.

Det måste emellertid i sammanhanget betonas att den kraftiga avmattningen i första hand beror på utflaggningen av passagerarfartyg från Åland, och att siffrorna inte avspeglar någon sammantaget dramatisk nedgång i den övriga produktionen på Åland. Om utflaggningarna inte skett skulle vår prognos för den åländska BNPn ligga på den positiva sidan. Ur det perspektivet skulle man kunna säga att själva krisen inte ser ut att drabba Åland lika mycket som Finland som helhet under innevarande och nästföljande år.

4.3 Inflationen

Eftersom vi förväntar oss att energipriserna kommer att fortsätta att vara relativt låga under 2009, borde de ha en nedåtpressande effekt på KPI, och detsamma gäller skattelättnaderna på livsmedel som införs i oktober. Skattehöjningarna på alkohol kommer att ha en viss motsatt verkan, om än en marginell sådan.

Den branta uppgången i inflationen på Åland avstannade i somras, och inflationen har sedan dess minskat dramatiskt. ÅSUB räknar med en låg inflation under de kommande två åren; 0,4 procent för innevarande år, och 1,0 procent för 2010. Relativt låga bränslepriser, sänkningen av matmomsen och en allmänt sjunkande efterfrågan pressar priserna neråt medan skattehöjningarna på alkohol kommer att ha en viss motsatt verkan, om än en marginell sådan.

4.4 Räntorna

Den europeiska centralbankens (ECB:s) *styrrenta* sänktes den 2 april till 1,25 procent. På ett halvårs sikt kan sänkningen börja verka, och man kan utgå ifrån att fler

⁸ Våra beräkningar av förlusten av statskatt kommer att publiceras i den kommande ÅSUB-rapporten *Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn – Våren 2009*.

sänkningar följer under året. Tyvärr innebär den kvardröjande osäkerheten i det finansiella systemet att vi fortfarande har ett glapp mellan styrränta och marknadsränta.

Bankernas långa referensränta, (12-månaders euribor) kröp i februari i år under 2 procent, efter att bara för ett knappt halvår sedan ha legat på över 5 procent. Men låga referensräntor som sänker räntan på befintliga lån är en sak, kreditvärdighetsbedömningar i nuläget något annat. Vi tror som tidigare nämnt att bankerna nu skärper sin riskbedömning när det gäller lån till småföretag och hushåll under medelinkomstnivån, vilket – som så många andra faktorer – skulle bidra till att efterfrågan i den åländska ekonomin minskar. Längre fram, kanske redan i höst, kommer dock den penningpolitiska stimulansen i form av lägre räntor att börja verka.

4.5 Hushållen

Vi räknar med att i takt med att krisen fördjupas kommer allt fler åländska hushåll att skjuta upp planerade köp av kapitalvaror och semesterresor, och skjuta sina husbyggen och renoveringar på framtiden. Hushållens sparkvot kommer att stiga. ÅSUB räknar i vårens konjunkturrapport med att *hushållens företroende* för den egna ekonomin visserligen är rätt lågt men ändå något högre än företagets, eftersom räntesänkningarna påverkar hushållen starkare. Sjunkande tillgångspriser (på bostäder, aktier osv) i kombination med bristande tillgång på likviditet gör att hushåll och företag blir försiktiga med att investera. En allmänt minskad och fördyrad tillgång på likviditet (lån till investeringar och konsumtion) inverkar negativt på förväntningarna. Men tydligen är det så att folk fortfarande vågar ta bostadslån enligt vad bankerna rapporterar. Sänkningen av matmomsen i oktober kan också komma att bli positiv.

Arbetslösheten låg på 2,0 procent 2008, och kan enligt ÅSUB:s prognos komma att stiga till knappt 3,0 procent i år. Ungdomsarbetslösheten låg på 7 procent i februari och 6,1 procent i mars och kommer förmodligen att stiga till 8-9 procent under året. Dessutom har vi kunnat se en kraftig nedgång i antalet lediga platser under vintern. I februari sjönk de från 468 samma tid förra året till 354 i år. I mars minskade antalet lediga platser ytterligare till 262, 189 färre än vid motsvarande tidpunkt i fjol, vilket kan vara en antydning om en kommande stegrad arbetslöshet under året.

4.6 Sjöfarten

Konkurrensen inom färj- och passagerarsjöfarten är fortsatt mycket hård. Sjösättningen av nybyggen under 2008 (och kommande under 2009) i kombination med den djupa ekonomiska krisen har lett till en överkapacitet på de linjer som trafikeras av åländskt tonnage, i synnerhet beträffande godstransporterna. För passagerarrederierna, men

särskilt för fraktrederierna betyder nergången i fraktvolymen ett allvarligt avbräck. Den hårda konkurrensen pressar marginalerna, som den gjort under några år nu. Den svaga svenska kronan minskar intjäningen och resandevolymer. Vi räknar med att den kommer att förbli svag så länge den internationella oron består. ÅSUB förväntar sig att kronan på två års sikt kommer att stärkas (*Tabell 1*). Höjningen av skatten och därmed landpriserna på alkohol bör gynna passagerarsjöfarten.

Bunkerpriserna är under våren fortfarande låga, men de kommer säkert att stiga när de oljeproducerande länderna anpassat sin produktion till den sjunkande efterfrågan. Nedgången är positiv - så länge den varar - för sjöfarten och konsumenterna överlag, eftersom den pressar ner inflationen.

Rederiernas bränslekostnader steg med cirka 50 procent mellan 2007 och 2008, vilket också innebar att de högre bränslekostnaderna bidrog med nära 40 procent av rederiernas kostnadsökningar.

Fram till årsskiftet hade vi sett en lika dramatisk sänkning av olje- och bunkerpriserna under innevarande år jämfört med 2008. I slutet av mars kan vi konstatera att råolja- och bunkerpriset visar en svagt stigande tendens (se *Figur 3*). Det ser i nuläget ut som om vi kommer att ha ett relativt lågt bunkerpris under de närmaste två åren, vilket naturligtvis skulle gynna den åländska passagerarsjöfarten.

4.7 Den offentliga sektorns ekonomi

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett avräkningsbelopp på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning). Eftersom det ekonomiska läget i Finland har varit gynnsamt, har avräkningsinkomsten påverkats positivt. De senaste tre åren 2006-2008 har avräkningsbeloppet i genomsnitt ökat med drygt 5 procent per år. För år 2008 beräknas beloppet ha uppgått till cirka 204,6 miljoner euro. För 2009 har de förväntade inkomsterna minskat betydligt jämfört med situationen då landskapets budget gjordes upp under senaste höst. I skrivande stund beräknas klumpsumman att minska med närmare 15 procent eller med 30 miljoner euro jämfört med prognoserna från hösten. Det skulle ge ett utfall på cirka 176 miljoner euro för år 2009, dvs ungefär samma nivå som beloppet låg på 2005.

Skattegottgörelse till landskapet blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. Det överskjutande beloppet tillfaller då landskapet. För skattegottgörelsen, eller flitpengen som den också kallas, är systematiken sådan att 2007 års belopp tas upp i 2009 års budget och 2008 års belopp i 2010 års budget. För år 2007 har Ålandsdelegationen

fastställt skattegottgörelsen till 24,0 miljoner euro. För åren 2008 och 2009 beräknas beloppet sjunka betydligt. Både förvärvsinkomstskatterna, som utvecklas svagt som ett resultat av utflaggningarna, och kapitalinkomstskatterna bidrar till den svaga utvecklingen.⁹

Den planerade investeringsnivån uppgick enligt 2009 års ordinarie landskapsbudget till 16,7 miljoner euro.

Kommunernas ekonomi har nu, efter en längre period med kostnader som vuxit snabbare än inkomsterna och ökad upplåning, under ett par års tid uppvisat en mer gynnsam utveckling. Enligt kommunernas budgeter för i år ökar verksamhetskostnaderna med fem procent. De flesta kommunerna har budgeterat med att både skatteinkomsterna och landskapsandelarna stiger. Tre kommuner har negativt årsbidrag och fyra kommuner har ett negativt resultat i budgeterna för 2009. Alla kommuner har planerat för investeringar. Totalt uppgår investeringarna i budgeterna till nästan 34 miljoner euro, av vilka närmare åtta miljoner täcks av landskapsandelar. Åtta av kommunerna har räknat med att lyfta nya lån under budgetåret. Enligt ekonomiplanerna beräknas investeringarna sjunka till runt 19 miljoner år 2010.

Tre av kommunerna höjde skattesatsen inför i år, bland dem Mariehamn, medan två kommuner sänkte skatteprocenten. Den genomsnittliga totala skattegraden beräknas i år vara cirka 17,05 procent. Endast Finström beskattar idag fastigheter för stadigvarande boende, medan samtliga kommuner tar ut den högsta möjliga skattesatsen 0,9 procent på fritidsboende.

Även för kommunerna har förutsättningarna förändrats betydligt efter höstens budgetberedning. Eftersom förvärvsinkomsterna i Riket sjunkit snabbt har även de förskott på förvärvsinkomstskatterna som redovisas till kommunerna sjunkit. För de kommuner som har ändrat den kommunala skatteprocenten beaktas detta i förskotten. En annan faktor som påverkar kommunalskatten och redovisningarna till kommunerna för i år är det nya arbetsinkomstavrdraget och det utökade pensionsinkomstavrdraget. Dessa förskott kommer att justeras enligt det verkliga utfallet först i november 2010 då beskattningen för i år har slutförts, så låga förskott kan komma att påverka likviditeten och kommunernas bokslut för 2009.

Redovisningarna av samfundsskatt till de åländska kommunerna har sjunkit med över 89 procent under årets tre första månader. Under de tre första månaderna har cirka

⁹ I den kommande ÅSUB-rapporten *Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn - Våren 2009* presenteras en prognos för skattegottgörelsen för de kommande åren.

340.000 euro i samfundsskatt redovisats till kommunerna jämfört med nästan 3,2 miljoner euro under samma period i fjol. Den främsta förklaringen till den dramatiska nedgången är återbäring av förskottsskatter till företagen för år 2008, så utvecklingen kommer inte att vara så svag under hela året. Men även de förskott som erlagts för 2009 tyder på att utfallet för 2009 kommer att stanna på en lägre nivå än för 2008. I fjol minskade de redovisade samfundsskatterna med cirka fem procent för de åländska kommunerna.

För att kompensera för det stora avbräcket i samfundsskatterna som utvecklingen innebär även för ett stort antal kommuner i Riket, kommuner där det ekonomiska läget även annars är mycket ansträngt, har regeringen i Helsingfors beslutat att höja kommunernas andel av samfundsskatten från 22,03 till 32,03 procent, d v s med 10 procentenheter. Förslaget innebär att fördelningsandelen höjs retroaktivt från början av innevarande år och gäller under perioden 2009-2011. Preliminärt har det aviserats att fördelningsandelarna skulle justeras från juli, då således även hela den retroaktiva delen av höjningen skulle redovisas till kommunerna.

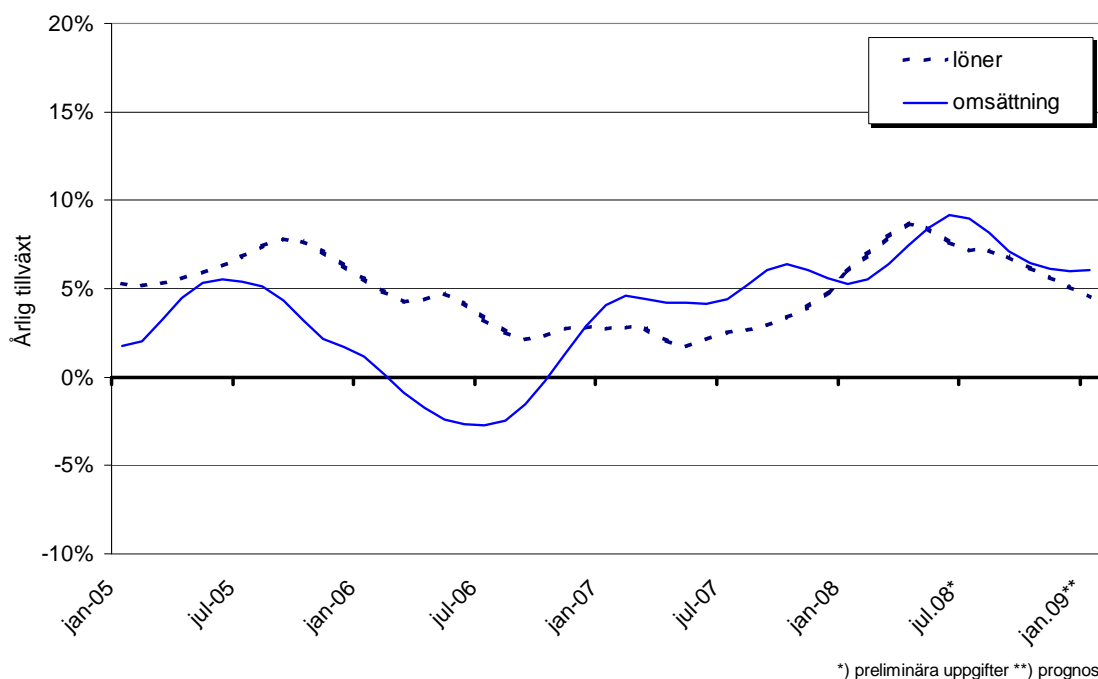
4.8 Konjunkturutsikterna för näringslivet överlag

Antalet nystartade företag på Åland började sjunka under 2008. Under det första till och med det tredje kvartalet under 2007 startades 202 nya företag på Åland, medan det under motsvarande period under 2008 startades 194 företag. Nettotillskottet av företag under tredje kvartalet 2007 var 37, och endast 12 under motsvarande period 2008 företag, något som förmodligen avspeglar den annalkande lågkonjunkturen.

Våra huvudsakliga indikatorer för att bedöma riktningen i den ekonomiska konjunkturen är dels den samlade löne- och omsättningsutvecklingen i det privata åländska näringslivet, dels de svar vi fått på vår konjunkturenkät från en grupp strategiskt utvalda företag. Som framgår av *Figur 11* är tillväxttrenderna såväl för lönerna som för omsättningen neråtgående räknat från juli 2008 och framåt. Trendberäkningarna bygger emellertid på faktiska löne- och omsättningssiffror fram till och med juni 2008 och på preliminära uppgifter fram till och med december ifjol, vilket innebär att vi inte kunnat ta hänsyn till den fördjupning av krisen som inträffat under vintern. Vi får därför utgå ifrån att tillväxten i löne- och omsättningssummorna kommer att avta mera än vad som prognostiseras i *Figur 11*.

Om vi övergår till den konjunkturbarometer som är resultatet av vår enkät till cirka 200 åländska företag av olika storlek och inom olika branscher kan vi till att börja med konstatera att man för ett år sedan trodde på i stort sett oförändrade konjunkturutsikter om 12 månader.

Figur 11. Löne- och omsättningstillväxten, hela det åländska näringslivet

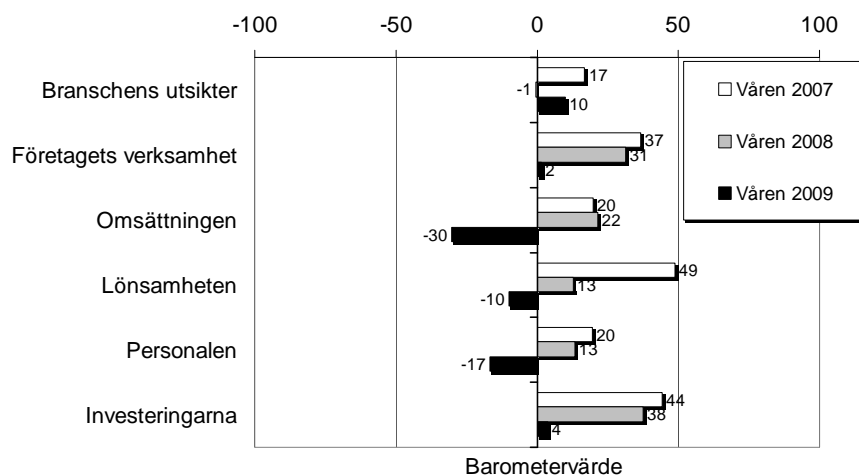

När vi i årets enkät väger samman näringslivets förväntningar om hur konjunkturläget kommer att se ut om 12 månader, får vi en liten övervikt för dem som förväntar sig bättre utsikter (den svarta stapeln i övre delen av *Figur 12*).

Sammanvägningen av svaren på frågan om huruvida företaget kommer att ha expanderat, bibehållit sin nuvarande storlek, eller upphört med verksamheten visar att man överlag tror att verksamheten kommer att bibehålla sin nuvarande storlek.

När det gäller omsättningen så förväntade man sig för ett år sedan en bättre utveckling 2008 än för året innan. Våra indikatorer är i det här fallet något motstridiga. Våra registerdata pekar på en relativt stark tillväxt av omsättningen första hälften av 2008 (Siffrorna för andra hälften av året är preliminära). I sina svar på konjkturenkäten rapporterar många företag en avstannande omsättningstillväxt. Det åländska näringslivet är hursomhelst överlag berett på en svag omsättningsutveckling under den kommande 12-månadersperioden.

Utslaget på barometern (-30) beträffande omsättningen är det starkaste negativa utslaget på 10 år (Figur 12). Vi tolkar detta som att det åländska näringslivet överlag förbereder sig på ett år med dålig tillväxt.

Figur 12. Förväntningarna 12 månader framöver. Hela det åländska näringslivet

För ett år sedan vägde barometern beträffande lönsamheten svagt över åt det positiva hållet, man förväntade sig alltså en något förbättrad lönsamhet. Inte heller här blev det som man förväntat sig. Alla branscher utom livmedelsindustrin och energisektorn rapporterar en negativ utveckling när det gäller lönsamheten under de senaste 12 månaderna. Också de sammantagna förväntningarna inför den kommande 12-månadersperioden ger för första gången sedan 2005 ett negativt barometerutslag. *En trend av gradvis ökande lönsamhetsförväntningar har alltså brutits.*

Beträffande antalet anställda rapporterar företagen om en närmast oförändrad situation under den gångna 12-månadersperioden. Förväntningarna, däremot, ger återigen ett negativt utslag i vår barometer (-17, se *Figur 12*).

Förväntningarna om utvecklingen på personalsidan är de mest negativa på 10 år, under hela den period som ÅSUBs genomfört sin konjunkturbarometer.

Investeringarna i det åländska näringslivet ser sammantaget ut att ha varit relativt stora under 2008, men förväntas minska betydligt under den kommande 12-månadersperioden.

På Åland har vi många småföretag och det finns en uppenbar risk att bankerna tenderar att behandla dessa företag just som risker, och att dessa inte får tillgång till den likviditet som skulle behövas.

4.9 Primärnäringarna¹⁰

Jordbruket och de övriga *primärnäringarna* har varit i en stark konjunkturuppgång som orsakats av globalt stigande efterfrågan på råvaror och livsmedel. Den här uppgången har pressat upp priserna inom de flesta sektorer och inom vissa sektorer som t.ex. spannmålsodlingen var situationen 2007 och 2008 extremt god ur ett tioårigt perspektiv. Efter den här uppgången kom en kraftig tillbakagång i slutet av år 2008 då priserna började backa igen. Nedgången är naturligtvis kopplad till den allmänna recessionen som råder på marknaden. De allmänna konjunkturrella förutsättningarna gör att efterfrågemönstret förändras något och efterfrågebilden på basvaror är någorlunda oförändrad medan efterfrågan på råvaror i det högre prissegmentet viker. Ett exempel på detta är situationen som råder inom nötköttssektorn. Efterfrågan på vanlig matlagningskorv uppges ha stigit med 40 procent sedan i höstas medan det är svårt att få avsättning för detaljer som oxfilé. Dessutom finns en tendens till att konsumenterna mer väljer importvaror till ett lägre pris framom inhemskt producerade varor. Branschen har vissa förhoppningar om att situationen skall vända till hösten och hoppas bland annat att den sänkta matmomsen skall generera ökad efterfrågan på dyrare inhemska produkter.

Inom kötthandeln råder ett utbudsöverskott trots att slaktvolymerna inte har ökat. Som ovan nämnts är det de dyrare detaljerna som är svårare att avsätta och priskonkurrensen gentemot importerade varor ökar när konsumenten blir priskänsligare. Marknaden kännetecknas nu av en kortsiktighet och den allmänna förväntningen är att det skall ske en förändring efter sommaren då en mer balanserad situation förhoppningsvis skall uppstå. Inom fårproduktionen verkar dock avsättningen av produkterna fortfarande gå bra.

Spannmålsodlingen har efter två goda år tagit flera steg tillbaka med kraftigt sjunkande priser inom i princip alla områden i odlingen. Oljevästodlingen som såg ut att vara kraftigt på gång verkar ha stannat helt i utvecklingen arealmässigt på Åland. De senaste årens uppgång inom näringen har dock haft följden att det skett en generell förbättring av kvaliteten.

Av de specialgrödor som har varit viktiga för Åland är det numera i princip bara potatisodlingen kvar. Industrin efterfrågar fortsättningsvis mera råvara än vad som produceras. Inom sockerbetsodlingen är det nu mindre än 10 odlare kvar.

Inom frukt- och grönsakssektorn anser man sig ännu inte riktigt känna av den allmänna recession som råder. En viss oro för att konsumenterna skall välja importerad vara

¹⁰ Sölve Högman, byråchef vid Jorbruksbyrån inom Ålands landskapsregering, har bidragit med översikten över jordbrukets och de övriga primärnäringarnas konjunktursikter.

istället för inhemsk finns men tillsvidare efterfrågas något större volymer jämfört med tidigare år. Den inhemska produktionen har dock hela tiden de importerade varorna att konkurrera mot och handeln är noga med att inte hålla priserna för långt ifrån varandra.

Inom fruktodlingen förlängs försäljningssäsongen och nu efterfrågas inhemska äpplen fram till mars månad, vilket ställer ökade krav på lagringstekniken och kvaliteten men ger också möjligheter till volymutveckling för sektorn.

Inom mjölksektorn har det under en period i princip rått mjölkbrist och priserna på Åland och Finland har varit höga ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv. Det åländska mejeriet har utvecklat sin försäljning till den svenska marknaden vilket varit positivt ur avsättningssynpunkt men den låga kronkursen försvagar den ekonomiska betydelsen av försäljningen.

Beträffande *fisket* kan vi konstatera att totalförbudet för drivgarn som trädde i kraft den första januari 2008 medförde att de åländska laxfångsterna minskade från ca 38 ton till ca 13 ton. Trots att laxfiske fortsättningsvis är tillåtet med fällor och drivrev är det inte troligt att fångsterna under år 2009 skulle överstiga förra årets resultat.

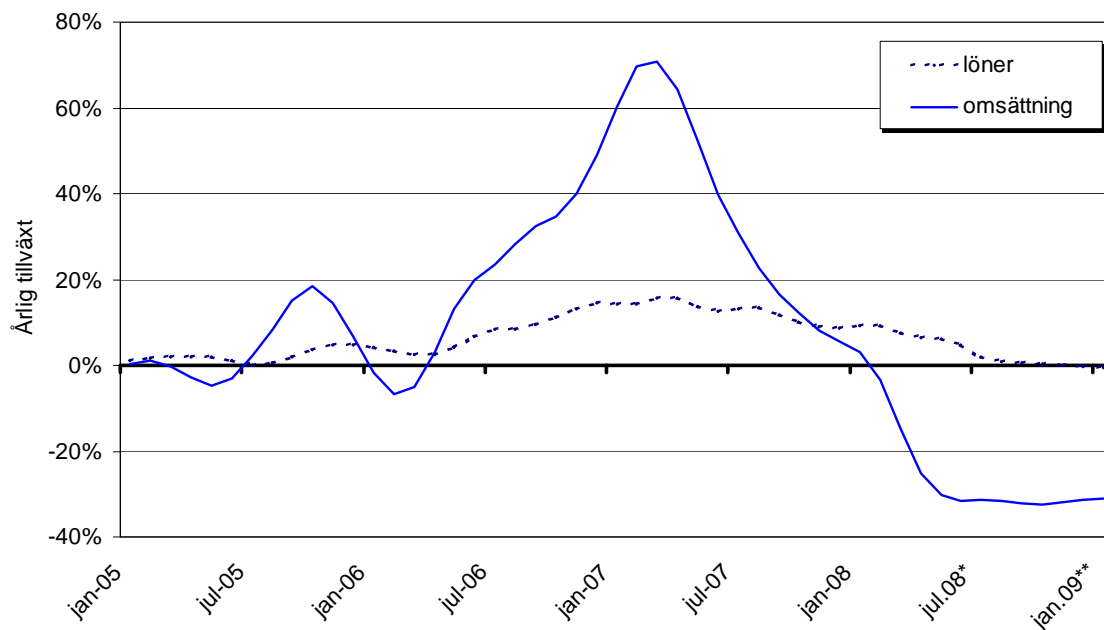
Den ökande konkurrensen inom torskfisket har medfört att 2009 års kvot för fiskebåtar över 20 m var uppfiskad redan i början av mars. Till följd av konkurrensen tvingades fiskarna till en kapplöpning om den kvot som fanns att tillgå. Detta ledde till ett fiske med sämre priser än om fisket kunde ha skett senare under året varför 2009 års resultat kommer att vara betydligt sämre än tidigare. För det kustnära skärgårdsfisket kommer s.k. svaga årsklasser för bl.a. abborre, gös och kanske även gädda att eventuellt bidra till sämre fångstresultat. Även sälen utgör ett allvarligt hot mot näringen.

Efter en prismässigt svag höst år 2008 kan man notera en viss förbättring inom *vattenbruket* under början av år 2009. De något bättre priserna är delvis en följd av de naturliga årstidsvariationerna inom fiskodlingen med stor slaktvolym under hösten och inför julhelgen och mindre slaktvolym under våren.

Även priset på den norska importlaxen som utgör den största konkurrenten har stigit i pris men detta har tydligen inte gett fullt utslag för den inhemska regnbågslaxen som för tillfället ligger något under i pris.

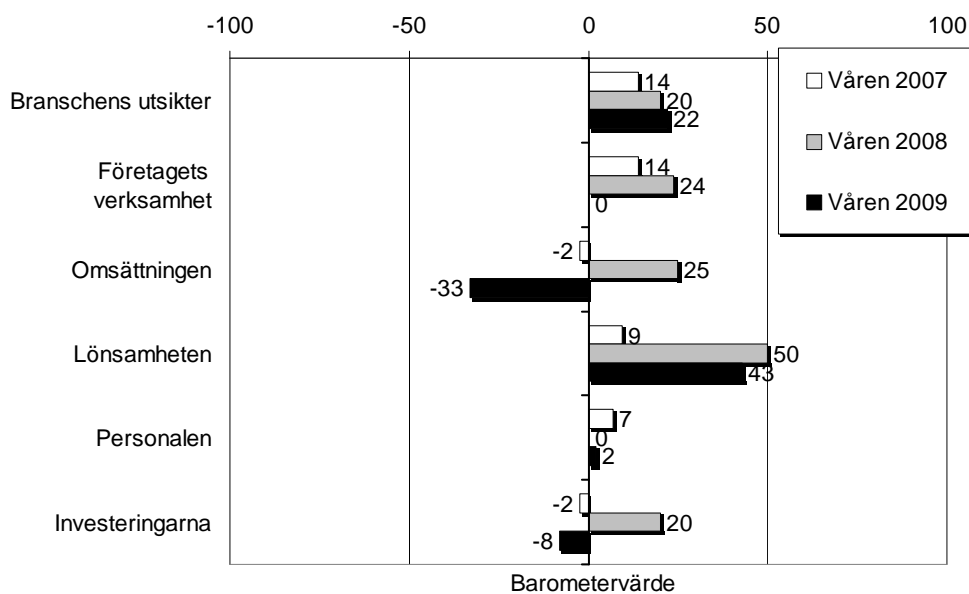
Under år 2008 lade två åländska fiskodlingsbolag ner sin verksamhet till följd av dålig lönsamhet. Ytterligare nedläggningar är inte aktuella för tillfället men om prisbilden försämras och odlingstillstånden minskar är det troligt att fler aktörer väljer att sluta.

Figur 13. Primärnäringsarnas löne- och omsättningstillväxt

*) preliminära siffror **) prognos

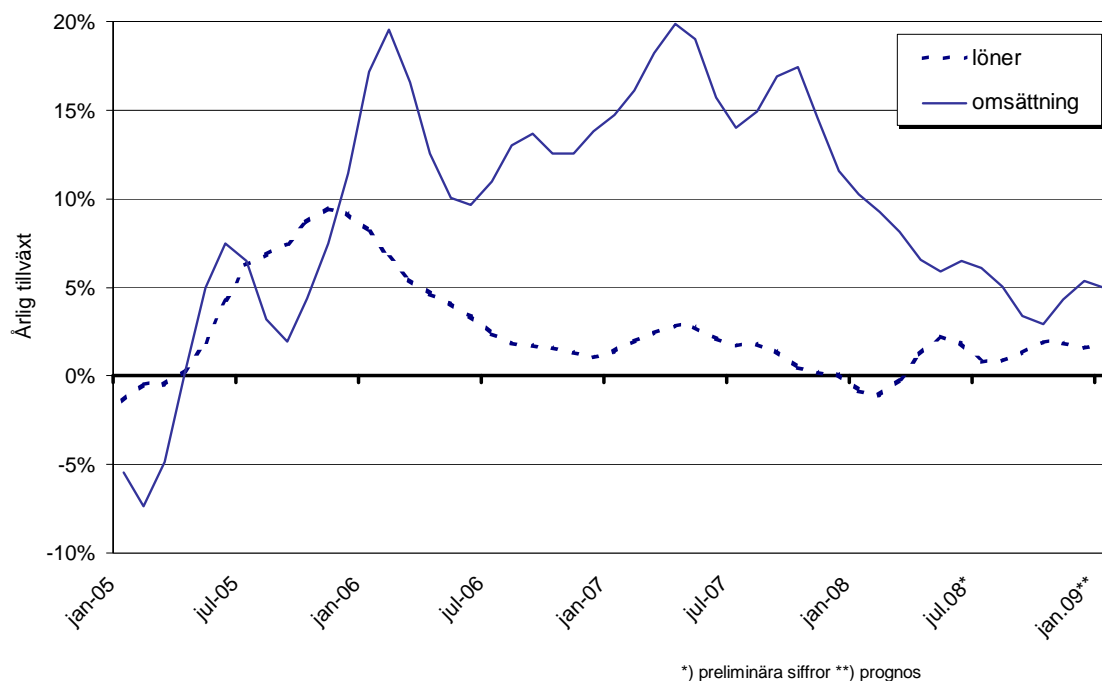
Figur 14. Förväntningarna inom primärnäringsarna

De åländska primärnäringsarna representeras i ÅSUBs konjunkturenkät i första hand av företrädare för fiskodling och trädgårdsnäringsen. När vi i det följande redogör för den samlade omsättningens och lönesummans utveckling och för förväntningarna inför den kommande 12-månadersperioden, är det alltså i första hand utvecklingen för dessa två näringar det handlar om.

I konjunkturrapporten våren 2008 slog vi fast att den starka tillväxten i omsättningen under 2006 och 2007 inte skulle komma att fortsätta under 2008, och att det högst troligt skulle bli en avmattning. De förväntningarna ser ut att ha besannats. Sammantaget rapporterar man en svag tillväxt av omsättningen inom de åländska primärnäringsarna under den senaste 12-månadersperioden, och man förväntar sig en ännu svagare tillväxt under 2009 än under 2008 (*Figur 14*). Det stämmer väl överens med våra registeruppgifter (*Figur 13*) som visar på en kraftigt negativ omsättningsutveckling under fjolåret, vilket i sin tur var en nergång från en osedvanligt hög tillväxtnivå 2006-2007. Det har främst med den ovan nämnda svaga prisutvecklingen och nedläggningarna att göra.

Figur 15. Livsmedelsindustrins löne- och omsättningstillväxt

Lönsamheten utvecklades överlag svagare under 2008 än under 2007, men det finns också en klar övervikt mot en förväntan att 2009 blir bättre än fjolåret, lönsamhetsmässigt.

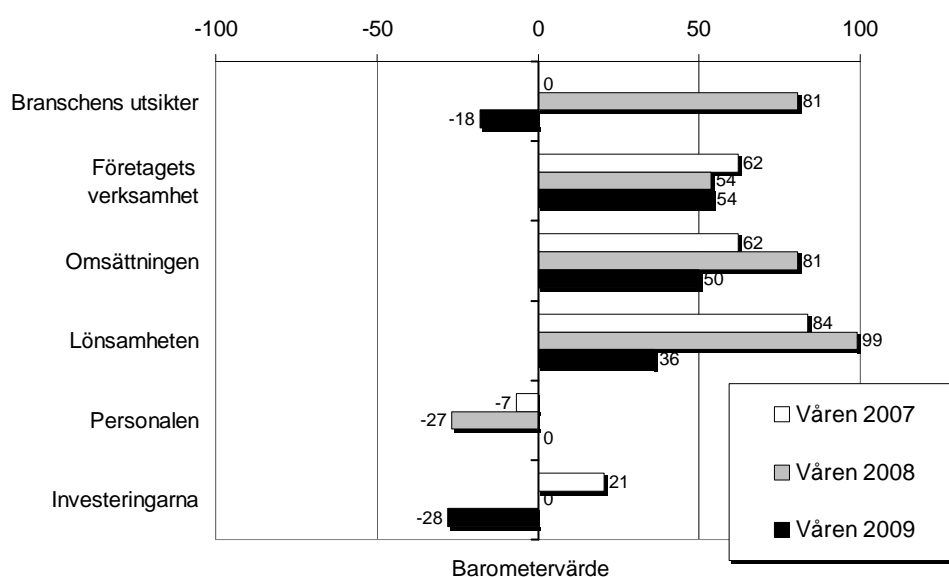
Beträffande utvecklingen på personalsidan, pekar det mesta på en fortsatt stagnation i tillväxten under 2009. Branschen bedömer att investeringarna kommer att minska något i förhållande till fjolåret.

4.10 Livsmedelsindustrin

Den åländska livsmedelsindustrin omfattar bland annat företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och köttvarutillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Under senare år har man sysselsatt cirka 280-300 personer.

Inom livsmedelsindustrin väger det enligt vår barometerundersökning över mot en negativ syn på hur branschens konjunktursiketer kommer att se ut om 12 månader (*Figur 16*). Man är i branschen emellertid, med tanke på läget, förvånansvärt optimistisk om det egna företagets verksamhet under det kommande året (*Figur 16*).

Figur 16. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin

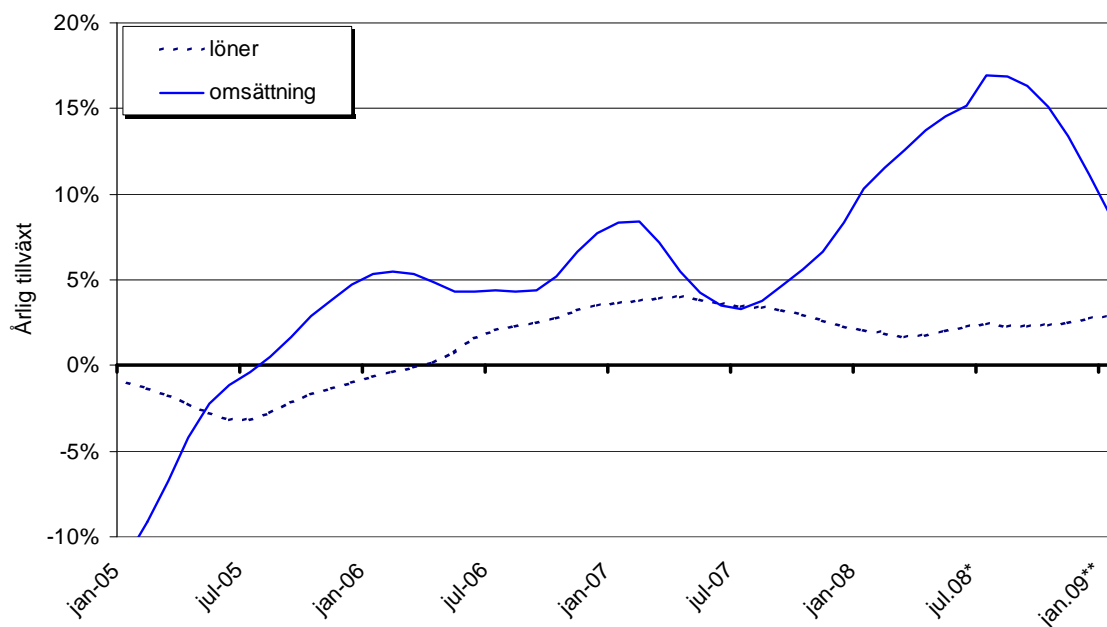

Samma optimism gäller omsättningen. 2006 och 2007 ser ut att ha varit mycket starka år omsättningsmässigt för branschen (*Figur 15*). 2008 sjönk tillväxttakten något, men nu är man enligt vår barometerundersökning övervägande positiv och tror att omsättningen 2009 kommer att utvecklas snabbare än den allmänna kostnadsutvecklingen.

Lönsamheten inom livsmedelsindustrin rapporteras ha varit bättre under 2008 än under 2007, och man förväntar sig sammantaget att lönsamheten blir ännu bättre under innevarande år (*Figur 16*). Vilket verkar troligt med tanke på att omsättningstillväxten under de tre senaste åren varit betydligt starkare än lönesummans tillväxt (*Figur 15*). Produktivitetet ser från det perspektivet ut att ha ökat under de senaste fyra åren.

Man rapporterar också att personalen har minskat något under 2008 och att man förväntar sig en oförändrad nivå på personalstyrkan under 2009. Dessutom förväntar man sig att investeringarna under 2009 kommer att minska betydligt.

Figur 17. Löne- och omsättningstillväxten inom övrig industri

*) preliminära siffror **) prognos

4.11 Övrig industri

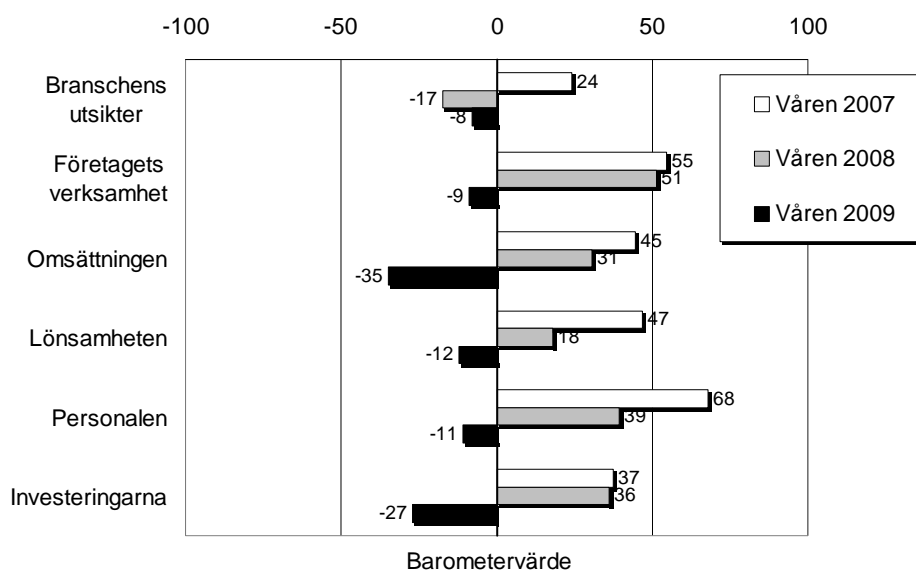
Inom branschen 'övrig industri' ryms bland annat företag som tillverkar färgämnen, spel och leksaker, plastslangar för högteknologiinstrument, instrument och apparater för mätning, betongvaror för byggändamål, metallvaror och dessutom snickerier och tryckerier.

Branschen är relativt exportintensiv, vilket gör att man kan förvänta sig att den globala ekonomiska krisen skulle slå särskilt hårt mot dessa företag. Sammantaget sysselsätter branschen cirka 700 personer och är därmed betydligt viktigare sysselsättningsmässigt än exempelvis hotell- och restaurangbranschen.

När det gäller konjunkturans utveckling väger denna bransch över åt det negativa hållet, det vill säga man tror att konjunkturen om ett år kan vara något sämre än den är idag. Likaså förväntar man sig att det egna företaget om 12 månader kan något ha minskat omfattningen av verksamheten.

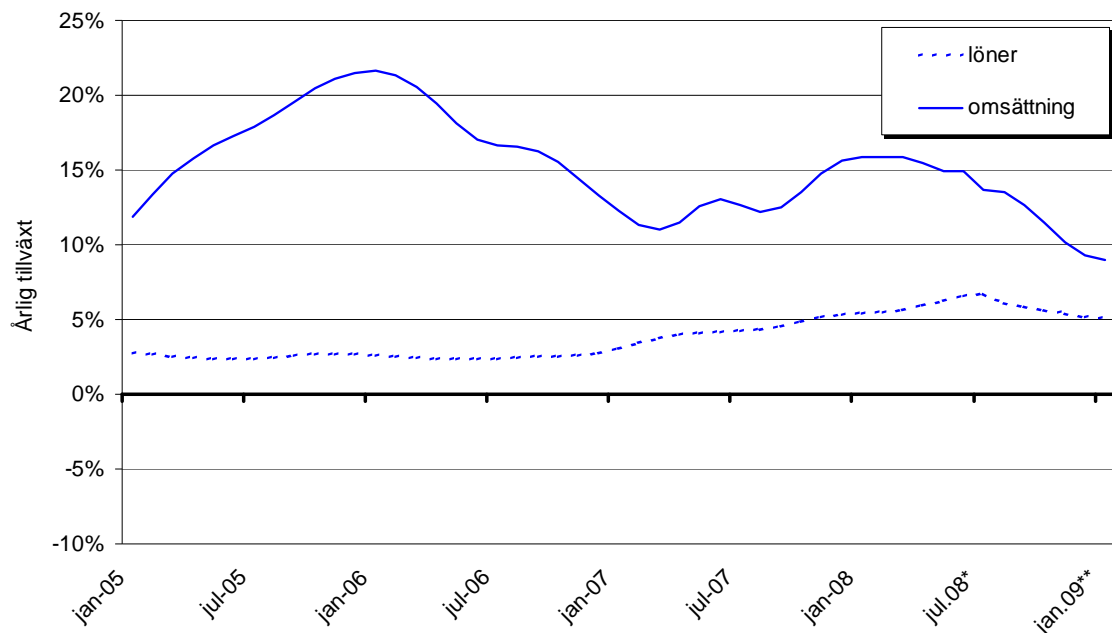
Våra uppgifter om den samlade omsättningen i branschen under den senaste 12-månaders perioden är inte helt entydiga. Flera av företagen rapporterar att krisen redan förra året inverkat negativt på deras omsättningsutveckling.

Figur 18. Förväntningarna inom övrig industri

Men som framgår av *Figur 17* var tillväxten överlag god under första hälften av 2008. Sedan kom en vändning och den prognosticerade utvecklingen, som bygger på registeruppgifter tyder på en försvagad omsättningstillväxt under 2009. Denna prognos stöds av barometeruppgifterna från företagen; det negativa utslaget på barometern för svaret på frågan om den kommande 12-månadersperioden blir svagare än den gångna, hamnar på minus 35 (*Figur 18*).

Företagen inom industribranschen rapporterar försämrad lönsamhet under 2008, och det väger i barometern över mot att 2009 blir ytterligare något sämre än 2008. Företagen rapporterar också om vikande sysselsättning, och de förväntar sig ett fortsatt försämrat läge (se den mörka pelaren längst ner i *Figur 18*). De räknar också med en låg investeringsnivå under den kommande 12-månadersperioden.

Figur 19. Löne- och omsättningstillväxten inom vatten och el

*) preliminära siffror **) prognos

4.12 Vatten och el

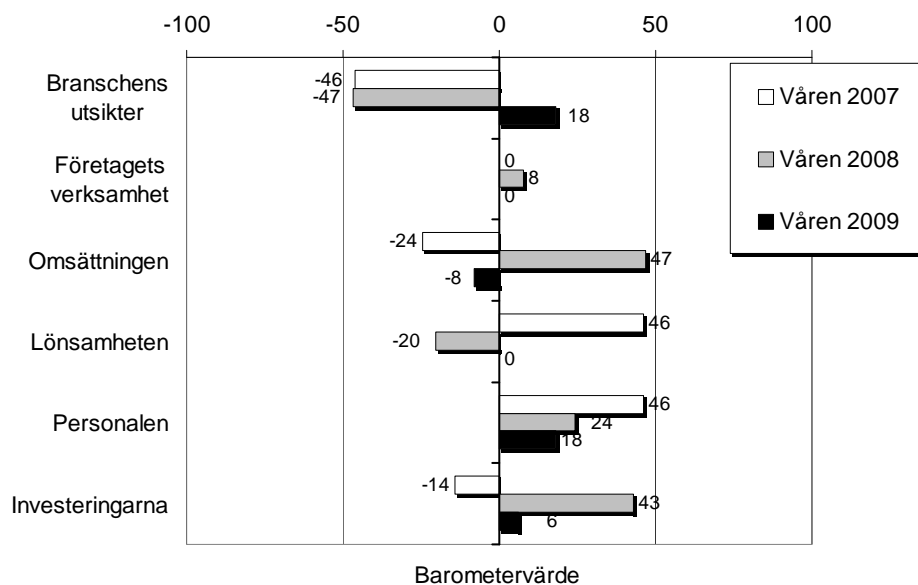
Företagen inom energiförsörjning är få på Åland och branschen sysselsätter inte mer än cirka 90 personer. De ägnar sig åt eldistribution, distribution av fjärrvärme, produktion av el och fjärrvärme samt vattenrening och -distribution. Branschen fungerar under speciella marknadsvillkor och dess utveckling styrs av många andra faktorer än den ekonomiska konjunkturen i sig, och då i synnerhet av bränsle- och energipriserna i vår omvärld.

Vi kan också kortfattat konstatera att man sammantaget väntar sig en något sjunkande omsättning under 2009 i förhållande till 2008. Investeringarna förväntas öka obetydligt under det kommande året, och det kan komma att anställas en del personal (*Figur 20*).

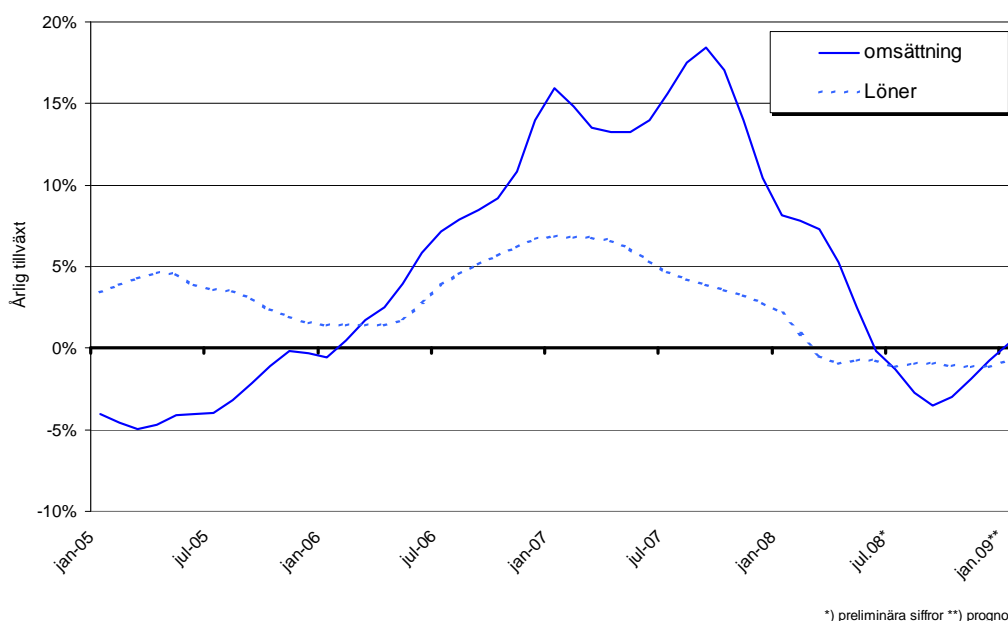
4.13 Byggsektorn

Till byggsektorn hör företag som förutom att de arbetar med uppförande av hus, också arbetar med elinstallationer, anläggning av vägar, VVS-arbeten, och måleriarbeten. Antalet sysselsatta i branschen växlar starkt med konjunkturen, men har under de senaste åren legat kring 800-900.

Figur 20. Förväntningarna inom vatten och el

Figur 21. Byggsektorns löne- och omsättningstillväxt

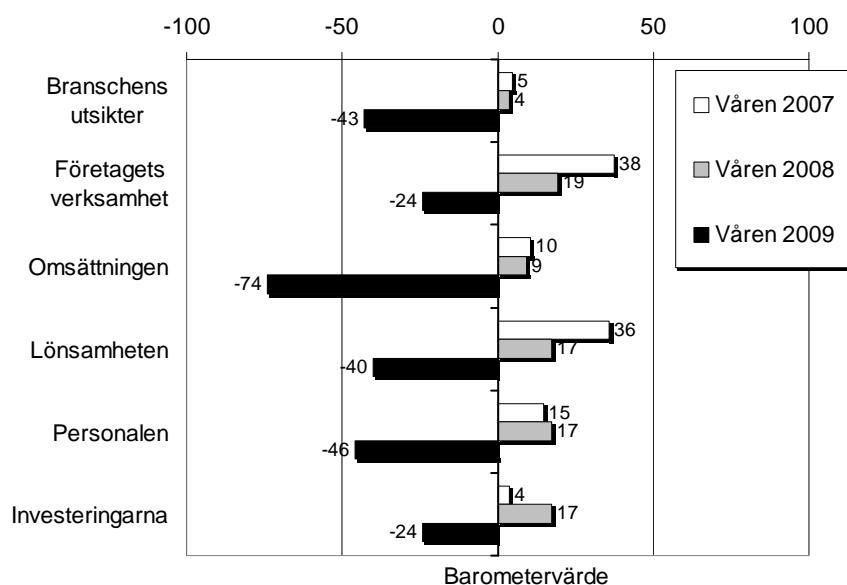
Situationen på den nordiska byggmarknaden försämrades snabbt från hösten 2008. Danmark drabbades först av fallande bostadspriser, medan Sverige och Finland började känna av nedgången något senare. Vi bedömer att också det åländska bostadsbyggandet i viss mån kommer att drabbas av konjunkturedgången. Med en nedgång i de offentliga investeringsvolymen i byggande och infrastruktur kan vi förvänta oss en rejäl

allmän nedgång för den åländska byggsektorn under de kommande två åren. Än så länge rapporteras från bankerna att efterfrågan på bolån fortfarande är ”förvånansvärt livlig”. Om krisen fördjupas ytterligare kommer egnahemsbyggandet och hushållsrenoveringarna ytterligare att minska.

Om vi då börjar med att kortfattat se på vad vår tidsserieanalys av löne- och omsättningssummorna för branschen säger, kan vi konstatera att enligt våra preliminära uppgifter föll tillväxten i omsättningen brant under hela 2008 (*Figur 21*). Vi vet av erfarenhet att negativ omsättningstillväxt i en enskild bransch sällan fortsätter mer än ett år, men i detta fall tror vi att vändningen till en positiv tillväxt kan komma att dröja till nästa år. Vi lär också komma att få se en nedgång i lönesummans tillväxt (*Figur 21*).

Våra enkätuppgifter från branschen är tydliga; det blir lågkonjunktur i byggbranschen under den närmaste 12-månadersperioden. Barometerutslagen i branschens samlade förväntningar är de mest negativa sedan ÅSUB började med sin konjunkturenkät våren 1998.

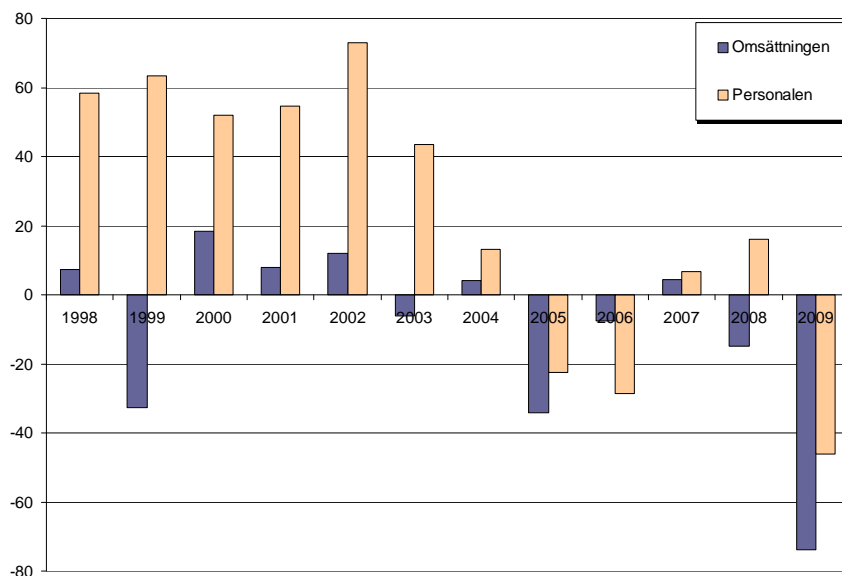
Figur 22. Förväntningarna inom byggsektorn

De negativa förväntningarna i branschen syns i form av de mörka pelarna som går åt vänster i *Figur 22*. 'Branschens utsikter' står på -43, vilket innebär att en klart övervägande del av branschen förväntar sig att konjunkturen kommer att vara ännu sämre om ett år än den är idag. Det finns också en klar övervikt för dem som förväntar sig att det egna företaget kommer att minska sin verksamhet under den kommande 12-månadersperioden.

Figur 23. Omsättningens och personalstyrkans utveckling 1998-2008 i byggbranschen, samt förväntningarna inför 2009.

Sammanvägning av andelen av byggbranschen som respektive år angivit att omsättningen respektive personalstyrkan varit större, oförändrad eller mindre under det närmast gångna året. Positiva värden = större än föregående år, negativa värden = mindre än föregående år.

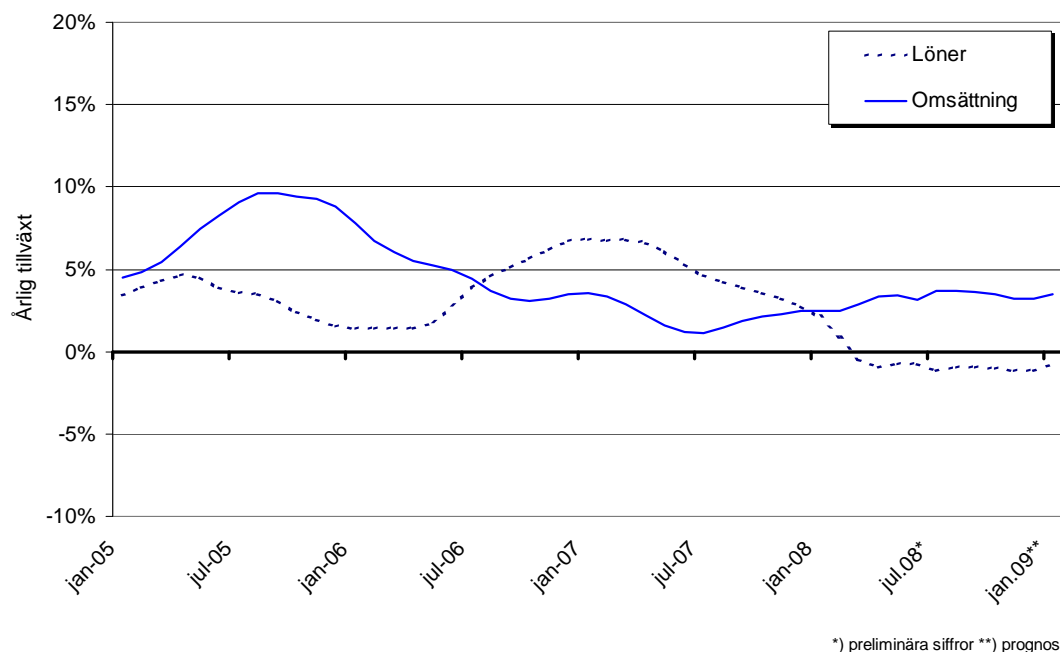

Källa: ÅSUB:s konjunkturenkäter 1998-2009

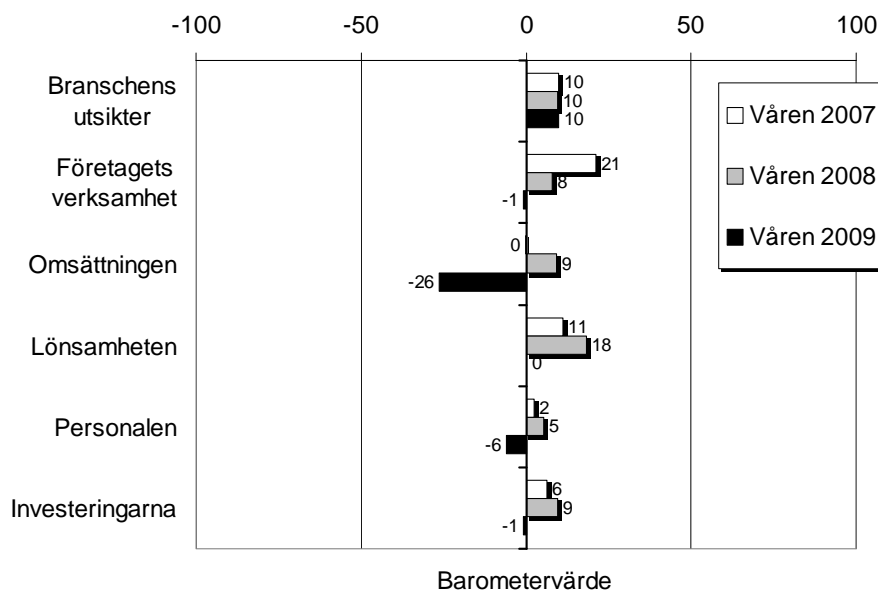
Det starkaste negativa utslaget (-74) ger barometern när det gäller förväntningarna om omsättningens utveckling 2009 jämfört med 2008. Faktum är att det är det klart starkaste negativa utslaget sedan våren 1998. *Figur 23* åskådliggör grafiskt vad företagen vid den respektive vårens konjunkturenkät rapporterat om omsättningen och personalstyrkan under den närmast förflutna 12-månadersperioden. Till dessa värden har vi fogat förväntningarna inför 2009. Positiva värden anger att utvecklingen under det senaste året varit bättre än året innan och negativa värden det omvända. Vi ser i figuren att om utfallet 2009 för omsättningen och personalstyrkan inom branschen blir som man nu förväntar sig, så blir det en kraftig avmattning i byggandet på Åland.

Också lönsamheten inom byggsektorn förväntas under 2009 bli sämre än under 2008. Enligt konjunkturenkäten ökade investeringarna marginellt under 2008, men de förväntas nu minska under den kommande 12-månadersperioden. Sammantaget ligger det nära till hands att tolka detta som att branschen står inför den kanske djupaste nedgången på ett drygt decennium.

Figur 24. Handelns löne- och omsättningstillväxt

Figur 25. Förväntningarna inom handeln

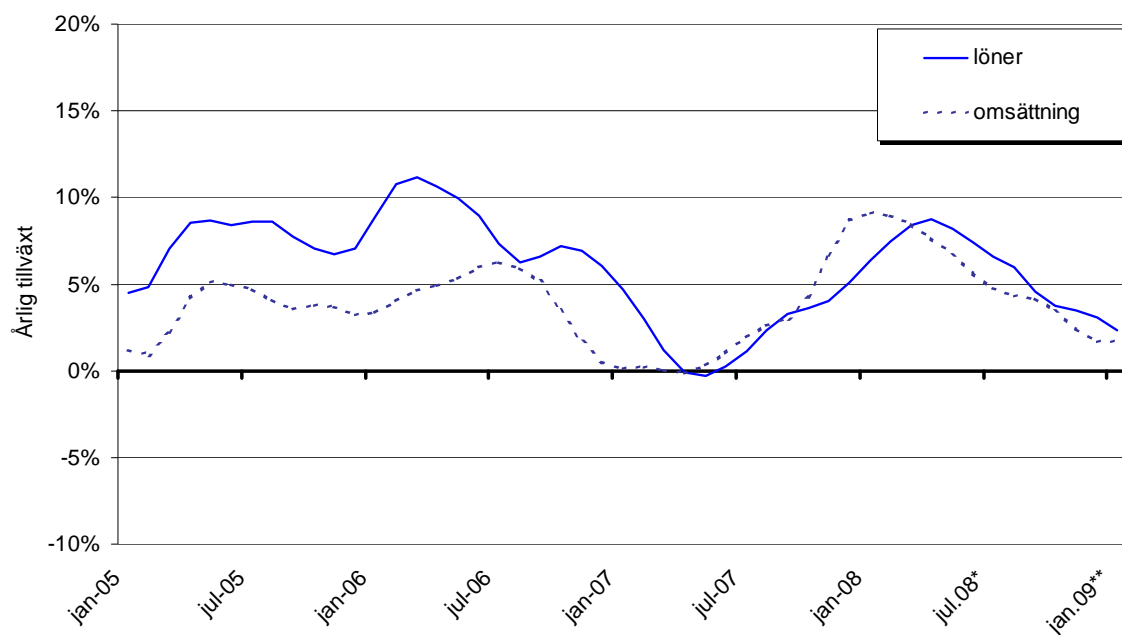
4.14 Handeln

Antalet arbetsställen inom handeln på Åland var 2007 cirka 1250. Inom denna bransch har omsättningsutvecklingen sammantaget varit svagt positiv under de senaste 12 månaderna, men på en nivå som inte överstiger inflationen (Figur 24). Dessutom tyder

den svaga utvecklingen av lönesumman sedan mitten av 2007 på en allmän stagnation i branschen.

Barometerutslagen från handeln brukar vanligtvis vara mycket måttliga vilket betyder att branschen varje år ofta förväntar sig ungefär samma förutsättningar som året innan. Enligt vårens barometersvar (*Figur 25*) förväntar man sig en fortsatt svag omsättningsutveckling under det kommande året. Sammantaget tror man i branschen att omsättningen blir svagare den kommande 12-månadersperioden jämfört med den gångna (barometervärde = -26). Detta barometerutslag för omsättningsutvecklingen är det svagaste sedan ÅSUB började med sina konjunkturenkäter. Man förväntar sig också att det kan bli fråga om personalnerdragningar under det kommande året. Man rapporterar också en något vikande lönsamhet under 2008. Det positiva i sammanhanget är att man förväntar sig något bättre konjunkturutsikter om ett år.

Figur 26. Löne- och omsättningstillväxten inom hotell- och restaurang

*) preliminära siffror **) prognos

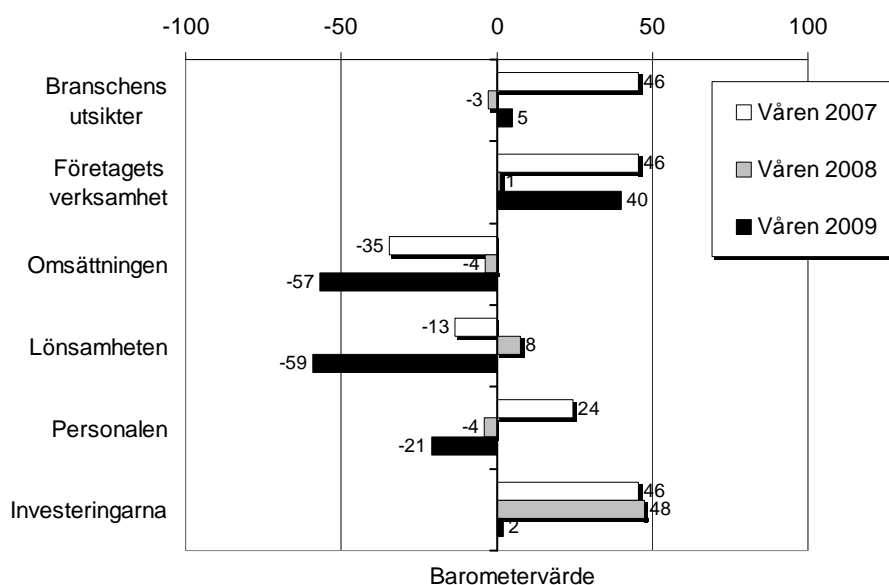
4.15 Hotell- och restaurang

Hotell- och restaurangbranschen består förutom just av hotell- och restaurangverksamhet också av stuguthyrning och annat logiverksamhet, samt driften av kaféer och barer. Enligt ÅSUBs arbetsställeregister 2007 sysselsatte branschen 561 personer.

Vi ser i *Figur 26* att såväl omsättningstillväxten som lönetillväxten sedan våren 2008 är på väg att avta (siffrorna är säsongrensade). Av erfarenhet vet vi att denna bransch påverkas starkt av den allmänna ekonomiska konjunkturen. Vi räknar därför med att nedgången i omsättning kommer att fortsätta, och att tillväxten till och med kan blir negativ under första hälften av året.

Av svaren på vår konjunktrenkät framgår att hotell- och restaurangbranschen sammantaget 2008 hade ett sämre år jämfört med året innan (*Figur 27*). Man förväntar sig också att utsikterna för branschen om ett år kommer att vara marginellt bättre (barometervärde: +5). Att en övervägande del sedan tror på expansion av det egna företaget hör närmast till rutinerna i dessa enkätsvar. Vi ställer oss tveksamma till att vi kommer att få se ett sådant utfall, i synnerhet som svaren på frågan om personalstyrkans storlek tyder på att den kan komma att minska under den kommande 12-månadersperioden.

Figur 27. Förväntningarna inom hotell- och restaurang

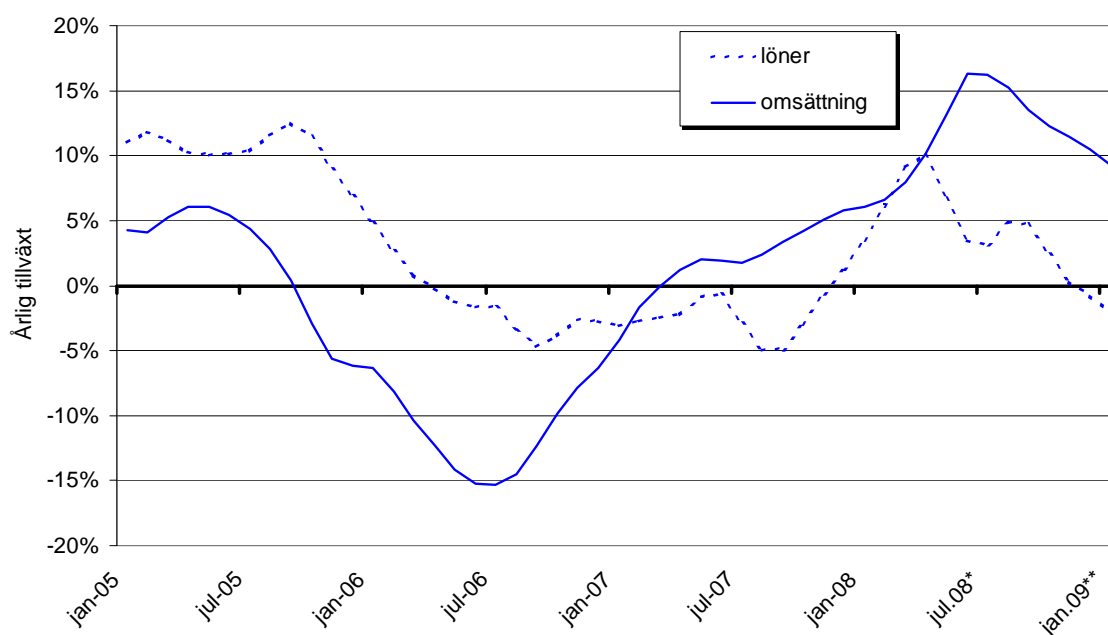
Branschen har redan under några år uppvisat en stagnerande omsättnings- och lönsamhetsutveckling. Tillväxten i omsättning har knappt hållit takt med inflationen och lönesumman har vuxit i samma måttliga takt (se *Figur 26*). Branschen själv förväntar sig överlag en sämre omsättnings- och lönsamhetsutveckling under den kommande 12-månadersperioden i förhållande till 2008 (barometervärden: -57 och -59), som i sin tur var sämre än 2007. Möjligtvis skulle den väntade nedgången kunna mildras om Alandica kultur och kongress lyckas dra till sig ett tillräckligt nytillskott av

utomåländska övernattande besökare. Vi får ännu en gång konstatera att den åländska besöksnäringen knappast kan ses som någon tillväxtbransch.

4.16 Förväntningarna inom transportsektorn

Den åländska transportsektorn domineras av sjöfarten och färjnäringsen. Förutom person- och godstransport över hav omfattar den även terminalverksamhet och skötsel och drift av hamnar, reguljär lufttransport, vägtransport av gods, buss- och taxitrafik, post- och telefontrafik, och vissa stödtjänster till turism. Branschen har länge dominerat det åländska näringslivet, även om dess relativa tyngd minskat år efter år. Den stod 2007 för knappt 37 procent av arbetsställena på Åland, vilket i absoluta antal räknat blir kring 3600. Hur konjunkturen påverkar transportsektorn är avgörande för hela den åländska ekonomin.

Figur 28. Transportsektorns löne- och omsättningstillväxt

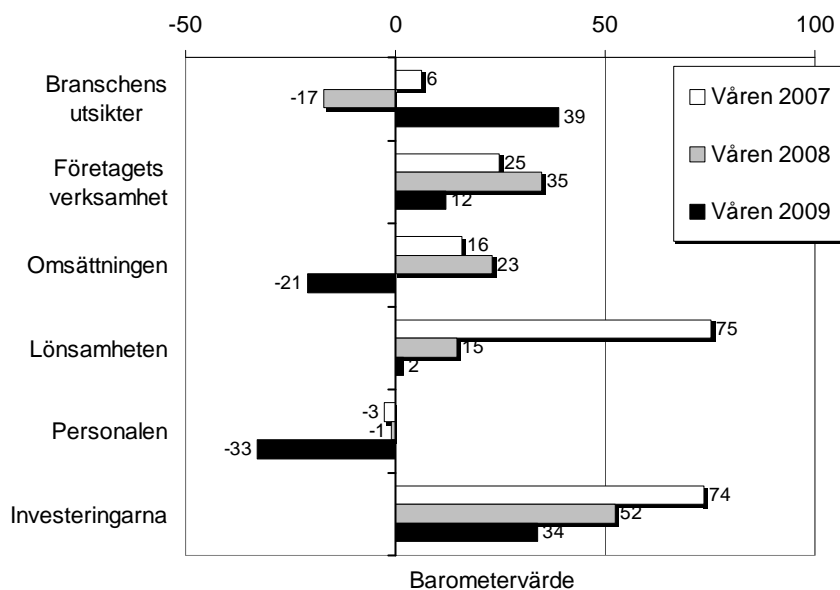

*) preliminära siffror **) prognos

Ur det perspektivet kan det måhända ses som ett ljus i mörkret att branschen sammantaget förväntar sig att konjunkturutsikterna kommer att vara ljusare om ett år (barometerutslag: +39, se *Figur 29*). En svag optimism angående omfattningen av det egna företagets verksamhet under den kommande 12-månadersperioden kan också avläsas.

Vi ser i *Figur 28* att omsättningens och lönesummans säsongrensade tillväxt är avtagande sedan mitten av 2008. Enligt enkätsvaren tror en övervägande del av transportsektorn att omsättningen kommer att ha utvecklats svagare än den allmänna kostnadsutvecklingen under den kommande 12-månadersperioden, medan lönsamheten tros bli ungefär oförändrad.

Figur 29. Förväntningarna inom transportsektorn

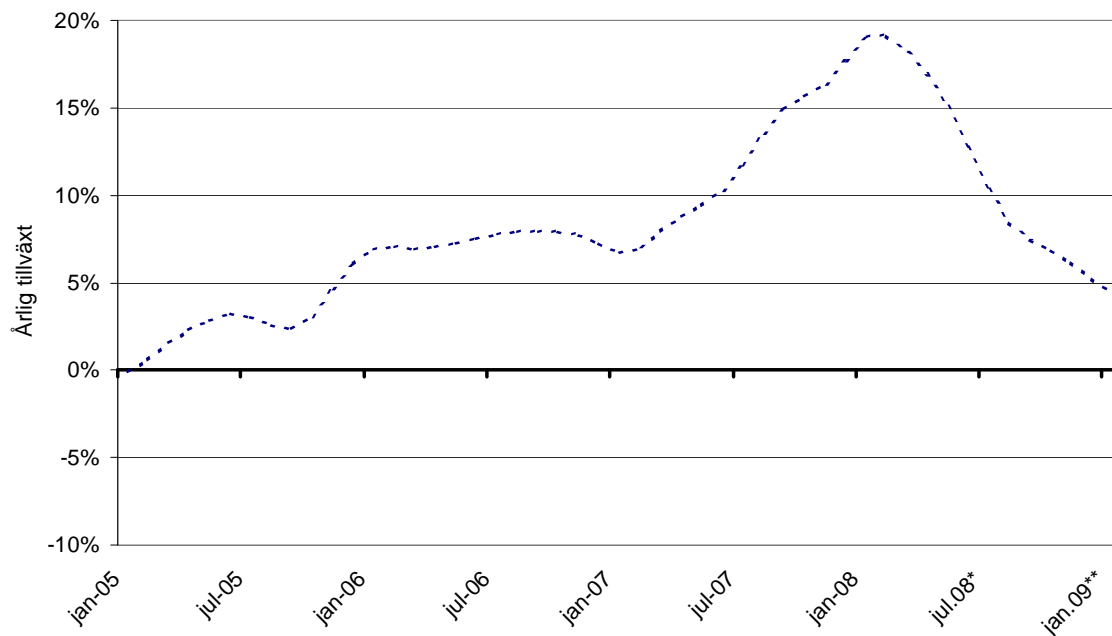

Förväntningarna om personalstyrkans storlek ger ett markant negativt utslag, vilket kan betyda en viss minskning av personalen i branschen. Med tanke på svårigheten för isynnerhet småföretag att få långfristiga investeringslån kan vi räkna med att de mindre företagen i branschen knappast kommer att göra några större investeringar annat än för att ersätta för förslitning. Det starka positiva utslaget i barometern (+34) har att göra med att ett av de större företagen i branschen (med stor relativ vikt) rapporterar större investeringar.

Inom den åländska *fraktsjöfarten* har man redan sett en kraftigt försämrad omsättning. Utsikterna för den internationella shippingen är överlag mycket dystra. De rederier vars fartyg seglar med långa kontrakt klarar sig än så länge relativt bra, övriga löper en uppenbar risk att få lägga upp tonnage under resten av året.

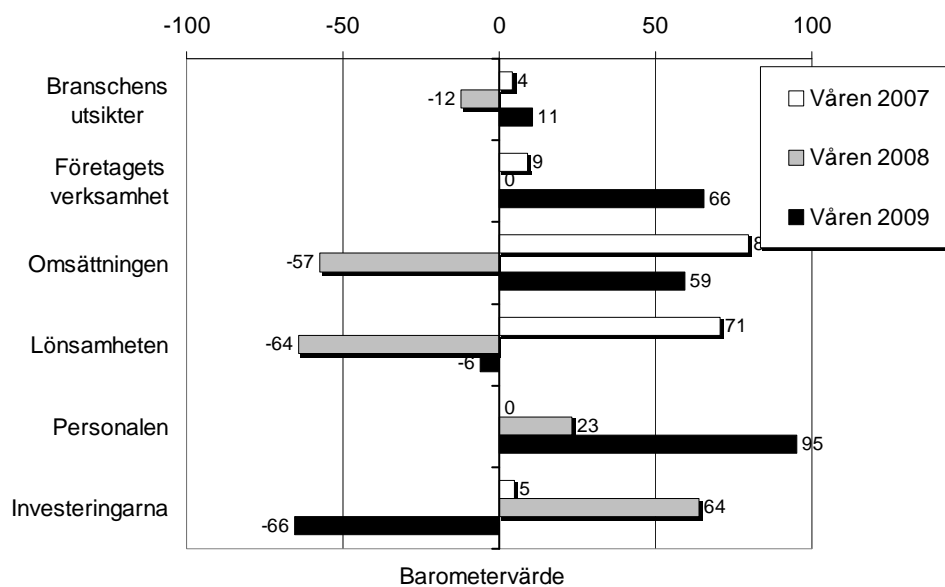
När det gäller *landtransportsektorn* upplevde man en begynnande nergång redan under fjolåret och man förväntar sig allmänt en minskad verksamhet, krympande omsättning under innevarande år. Däremot räknar man inte med att det skall påverka personalstyrkan.

Figur 30. Lönetillväxten finanssektorn

*) preliminära siffror **) prognos

Figur 31. Förväntningarna inom finanssektorn

4.17 Finanssektorn¹¹

De åländska banksektorn uppvisade blandade resultat under fjolåret. Om vi väger samman hela sektorn uppvisade den dock ett svagare resultat för 2008, än året innan och vi räknar med att det blir ännu svagare 2009 och 2010. Dessutom har ett nytt osäkerhetsmoment kommit in i och med den åländska banksektorns största utländska direktinvestering som genomförts nu under våren.

Alla banker drabbas av att interbankfinansieringen förväntas bli mycket kostsam eftersom bankernas förtroende för varandra ännu inte är återställt. De senaste två åren har man haft en osedvanligt hög efterfrågeökning av krediter på privatsidan. Nu får man räkna med en betydande nedgång i efterfrågan på alla typer av privatlån.

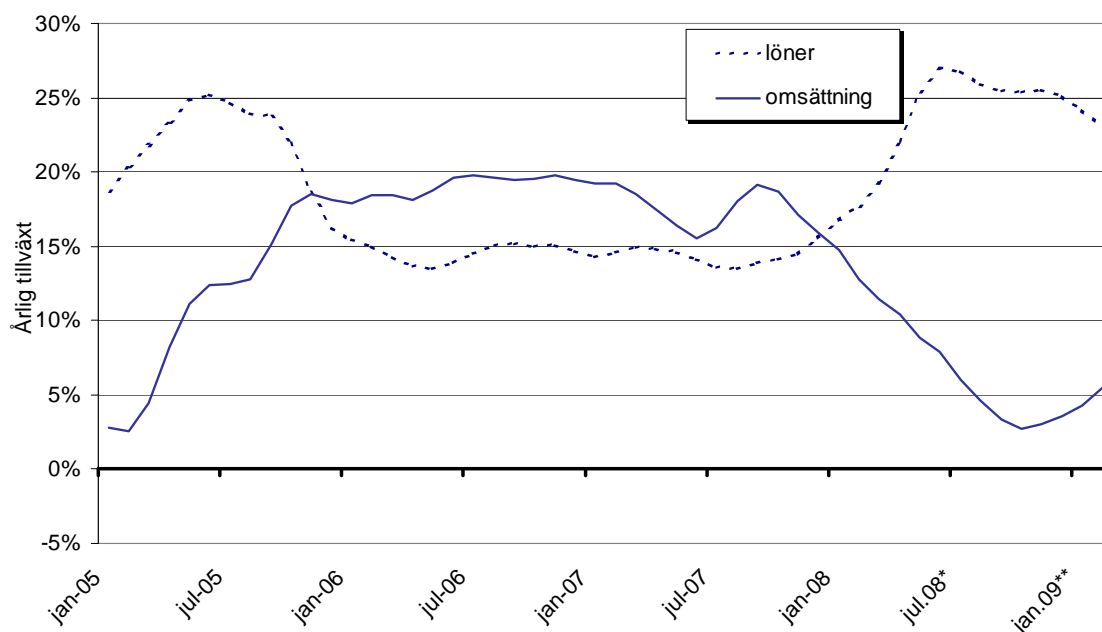
Man får också räkna med resultatförsämringar och lägre intjäning inom kapitalmarknadsverksamheten. Nergången och 'hackigheten' på börserna gör att bankerna förväntar sig att hela detta år kommer att präglas av försiktighet och avvaktande investeringsvilja.

Också företagsutlåningen kommer nu att krympa. Man hade en god efterfrågan från byggföretagen under 2008, men nu kommer lånen till dem och företagsutlåningen överlag att minska.

Generellt kan man säga att så länge den globala finans- och numera realekonomiska krisen pågår kommer också de åländska bankernas och försäkringsbolagens lönsamhet att påverkas kraftigt negativt under innevarande år. Tillgången på likvida medel för bankerna själva är begränsad på grund av fortsatt oro på interbankmarknaden. Den fortsatt dyra långfristiga upplåningen gör att utlåningen till företagen kommer att göras selektivt.

ÅSUB räknar med att exempelvis den åländska bostadsmarknaden kommer att mattas av rejält, men det kommer knappast att bli frågan om någon kollaps. Bankerna rapporterar tillsvdare en fortsatt efterfrågan på bolån, men den kommer förmodligen att mattas av under året. Bankernas placeringsverksamhet har redan åsamkats rejäla avbräck och marknaden kommer självfallet att vara mycket avvaktande, till dess en vändning kommer i omvärlden. Bankerna rapportera också att omsättningen på börsen är låg och att det är mera riskfria papper som handlas mest. Efterfrågan på frivilliga pensionsförsäkringar håller dock forfarande i sig.

¹¹ Håkan Clemes, VD Andelsbanken för Åland, Göran Lindholm, VD vid Ålands ömsesidiga försäkringsbolag, och Jan-Erik Rask, kontorsdirektör vid Nordea Åland, har bidragit med synpunkter till detta avsnitt.

Figur 32. Löne- och omsättningstillväxten inom övriga tjänster

*) preliminära siffror **) prognos

De åländska försäkringsbolagen får räkna med en rejäl tillbakagång med svaga resultat för placeringsverksamheten. Värdet på bolagens tillgångar i form av aktier och kapital minskar. Därmed ansträngs bolagens likviditet. Försäkringsverksamheten i sig påverkas också negativt när den ekonomiska verksamheten hos företag och hushåll minskar. På sakförsäkringssidan sjunker tillväxten i objekt att försäkra; färre bilar, båtar, hus, fartyg, frakter etc. Till detta kommer att återförsäkringskostnaderna ökade redan 2008 (på grund av orkanskadorna och en allmänt högre risknivå på marknaderna). Priserna på återförsäkringsmarknaderna pressas upp vilket gör att bolagens upphandling inför 2010 kommer att bli dyrare än inför 2009.

Om vi då övergår till att se vad ÅSUBs registerdata säger om konjunkturutvecklingen i branschen kan vi börja med att konstatera att tillväxten i antalet anställda avspeglar sig i en ökande tillväxt av lönesumman (*Figur 30*).¹²

Förväntningarna om hur konjunkturläget kommer att vara om ett år som de avspeglas i vår barometer ger en liten övervikt mot den positiva sidan (*Figur 31*). (Men det är bara två av våra respondenter som står för den optimistiska bedömningen, resten tror på oförändrade eller försämrade utsikter om ett år). Vi ser också en stark övervikt för dem som tror på en expanderande verksamhet. Det positiva utslaget för omsättning och personal beror högst troligen på bankexpansionen i västerled.

¹² Eftersom bankerna och försäkringsbolagen inte redovisar omsättning på samma sätt som övriga företag, redovisar inte heller ÅSUB registeruppgifter med omsättning för branschen.

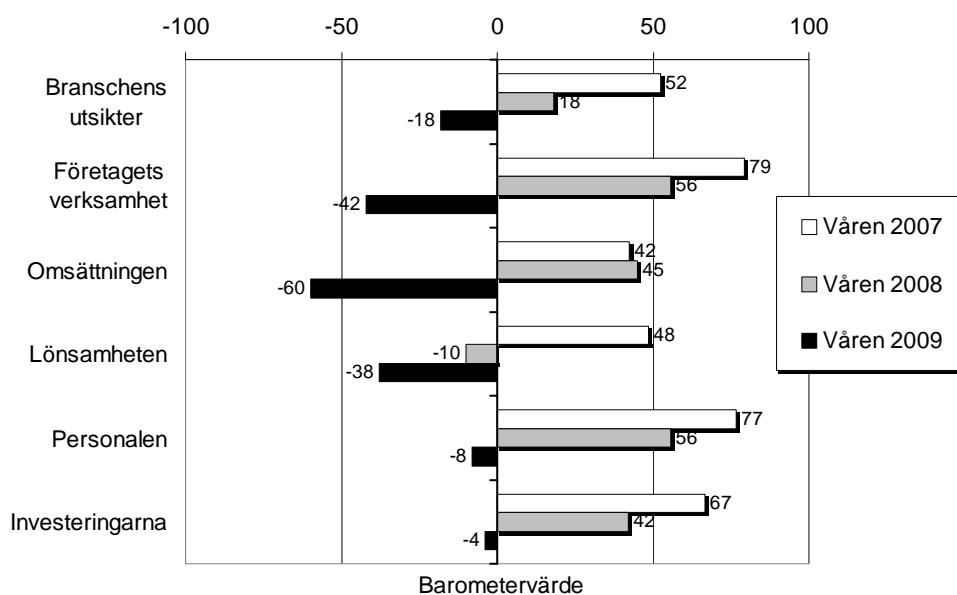
4.18 Övriga tjänster

Branschen övriga tjänster består av allt från tvätteriverksamhet och städning till avfallshantering, fastighetsförvaltning, biluthyrning, bokförings- och bokslutsverksamhet fotografiateljéer, herr- och damfriseringar, planerings- och konsultverksamhet inom IT, tekniska tjänster och teknisk utveckling, reklambyråer, läkarverksamhet, drift av sportanläggningar och spel- och vadhållningsverksamhet. Branschen har gradvis sysselsatt allt fler personer. Enligt ÅSUB:s arbetsställeregister sysselsatte man år 2007 sammanlagt 1615 personer, vilket innebar att man då var exempelvis tre gånger så stor som hotell- och restaurangbranschen i termer av personal.

Branschen har uppvisat en stark omsättningstillväxt under en följd av år. Branschens omsättning har ökat 3,5 gånger jämfört med 1995, vilket innebär en tillväxttakt som är nästan dubbelt så stor som hela det åländska näringslivets.

Med tanke på branschens starka tillväxt är det något oroande att konstatera att tillväxten av omsättningen kraftigt mattats av redan under 2008. Det skedde visserligen från en hög nivå (kring 10 procent, *se Figur 32*), men tillväxten låg enligt preliminära uppgifter inte ens på inflationskompenserande nivå under det tredje och fjärde kvartalet 2008. Detta har skett samtidigt som lönesumman fortsatt att ligga kvar på en hög nivå.

Figur 33. Förväntningarna inom övriga tjänster

Vad säger då branschen själv om konjunkturutsikterna? Från att ha varit närmast notoriskt optimistiska under en följd av år är man nu rätt entydigt pessimistisk på de flesta punkter, enligt våra sammanvägda barometervärden (*Figur 33*). I år har vi fått ett negativt värde på vår fråga om vad företagen tror om konjunkturläget om ett år (barometervärde: -18).

Vi får gå tillbaka till våren 2000 för att hitta ett negativt värde. Pessimismen finns överlag, och särskilt uppseendeväckande är att en klart övervägande andel av branschens företag anger att man förväntar sig att företaget kommer att minska eller upphöra med sin verksamhet. Det är uppseendeväckande eftersom det är första gången som vi överhuvudtaget registrerat ett negativt värde på den frågan.

Branschen räknar också överlag med en försämrad omsättningsutveckling under 2008 jämfört med 2007 (*Figur 33*). Också här får vi det starkaste negativa barometerutslaget (barometervärde: -60) sedan ÅSUBs konjunkturmätningar började 1998. Även lönsamheten förväntas vika (barometervärde: -38), och vi får möjligtvis räkna med en liten minskning av personalstyrkan under det kommande året, enligt barometersvaren. Också här är det första gången vi får ett negativt utslag.

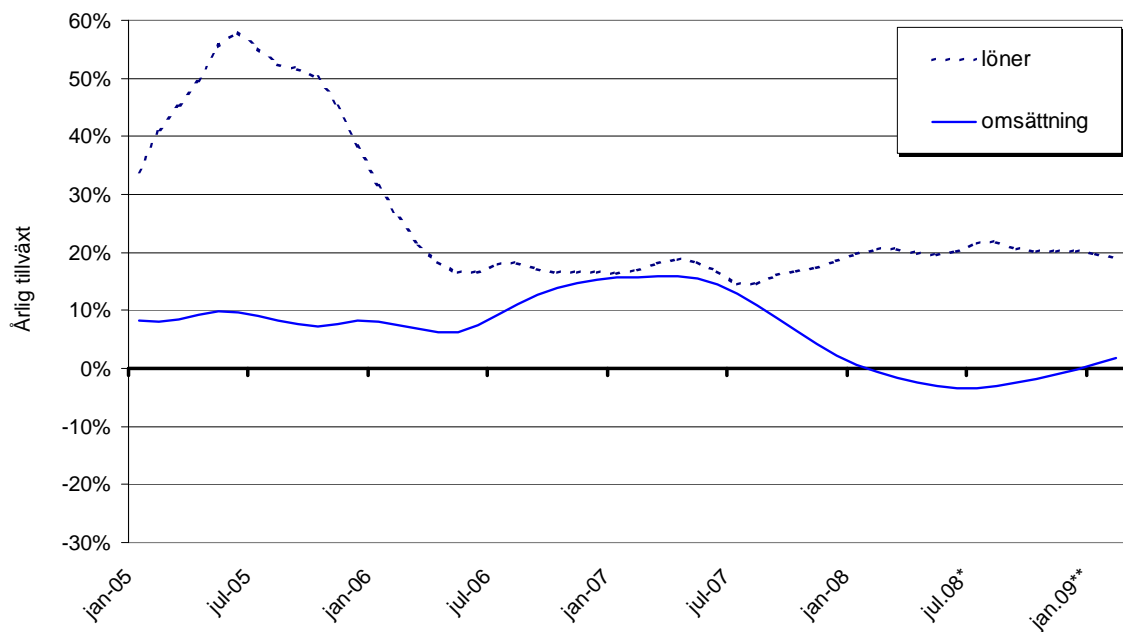
4.19 IT-sektorn

Den åländska IT-sektorn är en tvärgående kategori och omfattar företag från hela tjänstesektorn. De är vanligtvis synnerligen optimistiska jämfört med genomsnittet av åländska företag. Detta med fog skulle man kunna tillägga, eftersom branschens omsättning vuxit med mer än 4 gånger sedan 1995.

Under de allra senaste åren har emellertid omsättningstillväxten stagnerat, medan lönesumman har fortsatt att växa (*Figur 34*), vilket väcker en del frågor om produktivitetsutvecklingen i branschen.

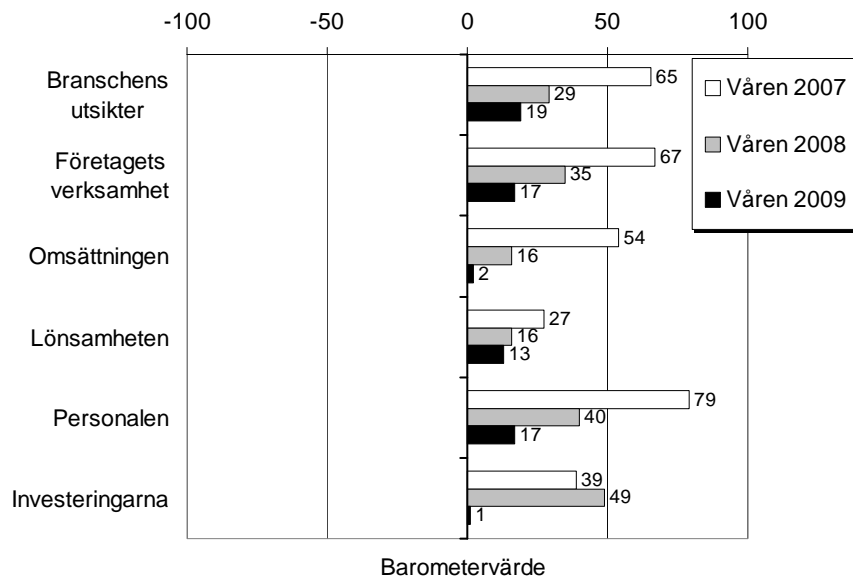
Inom IT-sektorn råder också denna vår, intressant nog, en relativ optimism. Men man bör notera att den är märkbart svagare än den brukar vara. Hursomhelst väger det över mot positiva förväntningar om hur konjunkturläget kommer att vara om ett år (*Figur 35*). Man planerar också en del nyanställningar och sektorn tror sammantaget på en i stort sett oförändrad omsättning under den kommande perioden.

Figur 34. IKT-sektorns löne- och omsättningstillväxt

*) Preliminära siffror **) Prognos

Figur 35. Förväntningarna inom IKT-sektorn

Källor och referenser

Aktia (2009) Ekonomisk översikt, januari 2009

The Conference Board, *Consumer Confidence Survey*

(<http://www.conferenceboard.org/economics/consumerConfidence.cfm>)

Dagens industri, varierande nummer

Dagens industris hemsida (<http://www.di.se>)

ECB (<http://www.ecb.int/>)

Economist, varierande nummer

ETLA, (2009) *Suhdanne 2009/1*

FED (<http://www.federalreserve.gov/>)

Finansministeriet, Finland (2009) *Taloudellinen katsaus. Kevät 2009*

Finlands Bank (<http://www.bofi.fi>)

IMF Survey online (2009-03-19) *Advanced Economies to Contract Sharply in 09, Upturn Next Year*

Investment Tools (http://www.investmenttools.com/futures/bdi_baltic_dry_index.htm)

Konjunkturinstitutet (2009) 'Konjunkturläget mars 2009'

Löntagarnas forskningsinstitut, Finland (2009) 'Ekonomisk prognos 2009-2010'

Löntagarnas forskningsinstitut, Finland (2009) *Talousennuste vuosille 2009-2010*

Nordea (2009) 'Ekonomiska utsikter 2009'

Riksbanken (2009) 'Peningpolitisk rapport, februari 2009'

SCB (<http://www.scb.se>)

Sjöfartsbranschens utbildnings- och forskningscentral vid Åbo universitet (2008)
'Rederibarometern december 2008'

Skandinaviska enskilda banken (2009) *Nordic Outlook*

Statistikcentralen (<http://www.stat.fi>)

ÅSUB (kommande, 2009) *Arbetskraftsbarometern 2009*

ÅSUB (kommande, 2009) *Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn - Våren 2009*

Bilaga: Konjunkturenkäten

Konjunkturenkäten våren 2009

 Posta eller faxa! ÅSUB, PB 1187, AX 22 111 Mariehamn; fax 018-19495
 Ni kan också svara via vår hemsida (se följebrevet).

Svarsnummer

Företag

Kontaktperson

Tel.:

Titel

 Vill Ni ha Konjunkturrapporten som återrapportering? ja nej

Vilken är Ert företags aktuella personalstyrka omräknat till helårstjänster?

Arbetsplatser inom Åland (inkl. eventuella arbetsplatser på åländska fartyg)

Utanför Åland

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att vara:
 bättre oförändrade sämre

2. Kommer Ert företag om 12 månader att ha:
 expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen? (År 2008 var inflationen 4,2 procent)
 snabbare lika snabbt långsammare

4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?
 snabbare lika snabbt långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?
 förbättrats oförändrad försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?
 förbättrats oförändrad försämrats

7. Har antalet anställda i Ert företag, jämfört med situationen för 12 månader sedan:
 ökat oförändrad minskat

8. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månader att:
 ha ökat vara oförändrad ha minskat

9. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med för 12 månader sedan:
 ökat betydligt motsvarar årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

10. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader:
 ökat betydligt motsvara årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

1692471932

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år?

Inom Åland (inkl. eventuella arbetsplatser på åländska fartyg) Utanför Åland

Antal: Antal:

12. Uppskatta antalet nyanställningar, ersättande och nya, omräknat till helårstjänster i Ert företag om ett år.

a) Inom Åland (inkl. eventuella arbetsplatser på åländska fartyg)

b) Utanför Åland

Antal nyanställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga nyanställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att nyanställa under det kommande året, vilken yrkesinriktning kommer Ni att efterfråga mest? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland).

Uppskatta antal omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, administration och personal	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Serveringspersonal	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Sekreterare, dataregistrerare, fakturerare	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Kaptener, styrmän, maskinbefäl	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Kundservice inom penningtrafik	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Däcksmanskap, maskinpersonal	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Övrig kontorspersonal	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Fordonsförare, chaufförer	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Dataspecialister (programmerare och liknande)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Drifts- och verksamhetschefer	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Dataoperatörer, tekniker och liknande	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Byggnadshantverkare, VVS	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Försäljare, butikskassörer	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Elektriker, elmontörer	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Fiskodlingsarbetare	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Maskinmontörer, -reparatörer	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Kockar, storhushållspersonal	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Fastighetsskötsel, städning	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Annat - vad?	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Frisörer, kosmetologer, m.fl.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

Summa nyanställningar
Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?

- 0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomisk-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN